

Zaključni dokument Konferencije Ujedinjenih Nacija o održivom razvoju Rio+20 [The Future We Want]

Budućnost kakvu želimo

Prevod i štampa dokumenta „Budućnost kakvu želimo“ je dio projekta nevladine organizacije EXPEDITIO „Promocija principa održivog razvoja u javnim prostorima Boke Kotorske“ koji je podržan od strane Rockefeller Brothers Fund-a. Štampa publikacije kofinansirana je od strane Sistema UN u Crnoj Gori.

Rockefeller
Brothers Fund
Philanthropy for an Interdependent World

Montenegro

Aktivnost je realizovana u saradnji sa Odjeljenjem za podršku Nacionalnom savjetu za održivi razvoj, Ministarstvo održivog razvoja i turizma Crne Gore

CRNA GORA

MINISTARSTVO ODRŽIVOG RAZVOJA
I TURIZMA

Odjeljenje za podršku Nacionalnom savjetu za održivi razvoj

Zaključni dokument Konferencije Ujedinjenih Nacija o održivom razvoju Rio+20 [The Future We Want]

Budućnost kakvu želimo

Budućnost kakvu želimo

Izdavač: Expeditio - Centar za održivi prostorni razvoj, Kotor
Za izdavača: Tatjana Rajić
Prevod: Jelena Pejković
Lektura: Marija Starčević
Priprema za štampu: Expeditio
Štampa: Biro Konto
Tiraž: 1000

Kotor, 2013.

Publikacija predstavlja prevod dokumenta:
The Future We Want

Originalni dokument je preuzet sa veb sajta:
<http://www.un.org>

Sadržaj

I Naša zajednička vizija	7	C. Zaštita životne sredine kao jedan od stubova održivog razvoja	32
II Potvrda političke posvećenosti	10	D. Međunarodne finansijske institucije i operativna djelatnost Ujedinjenih nacija	34
A. Potvrda principa iz Rija i prethodnih akcionih planova	10	E. Djelatnosti na regionalnom, nacionalnom, subnacionalnom i lokalnom nivou	36
B. Unapređenje integracije, implementacije i usaglašenosti: procjena dosadašnjeg napretka i preostalih nedostataka u implementaciji zaključnih dokumenata glavnih samita o održivom razvoju i razmatranje novih izazova koji se pojavljuju	12	V Okvir za djelovanje i nastavak aktivnosti	38
C. Uključivanje glavnih grupa i ostalih aktera	18	A. Tematske oblasti i međusektorska pitanja	38
III Zelena ekonomija u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva	21	B. Ciljevi održivog razvoja	80
IV Institucionalni okvir za održivi razvoj	26	VI Sredstva za implementaciju	82
A. Jačanje tri dimenzije održivog razvoja	26	A. Finansiranje	82
B. Jačanje međuvladinih dogovora o održivom razvoju	28	B. Tehnologija	88
		C. Izgradnja kapaciteta	90
		D. Trgovina	91
		E. Registar obaveza	91

Ujedinjene nacije
Generalna skupština
Distribucija: Opšta
11. septembar 2012.
Originalni jezik: engleski
Šezdeset šesto zasjedanje
Tačka 19 dnevnog reda

Rezolucija koju je usvojila Generalna skupština
[bez pozivanja na Glavni komitet (A/66/L.56)]

66/288. Budućnost kakvu želimo

Generalna skupština,

Podsjećajući na rezoluciju 64/236 od 24. decembra 2009, u kojoj je odlučeno da se tokom 2012. organizuje Konferencija Ujedinjenih nacija o održivom razvoju na najvišem mogućem nivou, kao i na rezoluciju 66/197 od 22. decembra 2011,

- 1. Izražava duboku zahvalnost* Vladi i narodu Brazila kao domaćinima Konferencije Ujedinjenih nacija o održivom razvoju u Rio de Žaneiru od 20. do 22. juna 2012, kao i za obezbjeđivanje neophodne podrške;
- 2. Odobrava* završni dokument Konferencije Ujedinjenih nacija o održivom razvoju, naslovljen „Budućnost kakvu želimo“, koji je priložen uz ovu rezoluciju.

*123 plenarno zasjedanje
27. jul 2012.*

* Ponovo štampano iz tehničkih razloga 17. januara 2013.

Budućnost kakvu želimo

I Naša zajednička vizija

1. Mi, šefovi država i vlada i visoki predstavnici/ce, sastavši se u Rio de Žaneiru, Brazil, od 20. do 22. juna 2012, uz puno učešće civilnog društva, obnavljamo svoju posvećenost održivom razvoju i osiguravanju promovisanja ekonomski, društveno i ekološki održive budućnosti za našu planetu i za sadašnje i buduće generacije.
2. Iskorjenjivanje siromaštva jeste najveći globalni izazov sa kojim se svijet danas suočava i predstavlja neophodan uslov za održivi razvoj. U tom smislu posvećeni smo hitnom oslobađanju čovječanstva od siromaštva i gladi.
3. Prepoznamo stoga potrebu da se održivi razvoj dalje integriše na svim nivoima, uz uključivanje ekonomskih, društvenih i ekoloških aspekata i prepoznavanje njihove međusobne povezanosti, kako bi se održivi razvoj dostigao u svim njegovim dimenzijama.
4. Prepoznamo da iskorjenjivanje siromaštva, promjena neodrživih i promocija održivih obrazaca proizvodnje i potrošnje, i zaštita i upravljanje prirodnim resursima koji čine osnovu privrednog i društvenog razvoja, predstavljaju najvažnije ciljeve i suštinske zahtjeve za održivi razvoj. Potvrđujemo, takođe, potrebu za postizanjem održivog razvoja kroz promovisanje postojanog, inkluzivnog i pravičnog ekonomskog rasta, stvaranje većih mogućnosti za sve, smanjenje nejednakosti, povećanje osnovnih životnih standarda, podsticanje pravednog društvenog razvoja i uključivanja, i promovisanje integrisanog i održivog upravljanja prirodnim resursima i ekosistemima koje podržava, *inter alia*, ekonomski, društveni i ljudski razvoj sa jedne strane, dok se sa druge strane podrazumijeva očuvanje, regeneracija, obnova i rezilijentnost ekosistema pred novim izazovima koji se pojavljuju.

5. Iznova potvrđujemo našu posvećenost da ćemo učiniti sve što je u našoj moći da se ubrza ostvarivanje međunarodno dogovorenih ciljeva razvoja, uključujući i Milenijumske razvojne ciljeve do 2015.
6. Prepoznamo da su ljudi osnova održivog razvoja i u tom smislu težimo da stvorimo svijet koji je pravedan, pravičan i inkluzivan, i obavezujemo se da ćemo sarađivati u cilju promovisanja trajnog i inkluzivnog ekonomskog rasta, društvenog razvoja i zaštite životne sredine, na dobrobit svih.
7. Iznova potvrđujemo da ćemo se i dalje rukovoditi ciljevima i principima Povelje Ujedinjenih nacija, uz puno poštovanje međunarodnog prava i njegovih principa.
8. Takođe potvrđujemo važnost slobode, mira i sigurnosti, poštovanja svih ljudskih prava, uključujući pravo na razvoj i pravo na odgovarajući životni standard koje podrazumijeva pravo na hranu, vladavinu prava, rodnu ravnopravnost, osnaživanje žena, kao i sveukupnu posvećenost razvoju pravednih i demokratskih društava.

9. Iznova potvrđujemo važnost Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima,¹ kao i ostalih međunarodnih instrumenata koji se odnose na ljudska prava i međunarodno pravo. Naglašavamo odgovornost svih Država, u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija, da poštuju, štite i promovišu ljudska prava i osnovne slobode za sve ljude, bez obzira na rasu, boju kože, pol, jezik, religiju, političko i drugo ubjeđenje, nacionalno i socijalno porijeklo, imovinu, mjesto rođenja, stanje invaliditeta ili drugi status.
10. Prepoznamo da su demokratija, dobro upravljanje i vladavina prava, na državnom i međunarodnom nivou, kao i podsticajno okruženje, od suštinske važnosti za održivi razvoj, koji podrazumijeva postojan i inkluzivan ekonomski rast, društveni razvoj, zaštitu životne sredine i iskorjenjivanje siromaštva i gladi. Iznova potvrđujemo da je za ostvarivanje ciljeva održivog razvoja neophodno da institucije na svim nivoima budu efikasne, transparentne, odgovorne i demokratske.

¹ Rezolucija 217 A (III).

11. Iznova potvrđujemo posvećenost jačanju međunarodne saradnje u cilju prevazilaženja stalnih izazova u postizanju održivog razvoja za sve, naročito u zemljama u razvoju. U tom smislu, iznova potvrđujemo potrebu ostvarivanja ekonomske stabilnosti, postojanog ekonomskog rasta, unapređenja društvene pravednosti i zaštite životne sredine, uz unapređenje rodne ravnopravnosti, osnaživanje žena i obezbjeđivanje jednakih mogućnosti za sve, kao i zaštitu djece i razvijanje njihovog punog potencijala, između ostalog i kroz obrazovanje.
12. Riješeni smo da preduzmemo hitne mjere za postizanje održivog razvoja. Zbog toga potvrđujemo svoju posvećenost održivom razvoju, procjenjujući dosadašnji napredak i preostale nedostatke u implementaciji ciljeva glavnih samita o održivom razvoju, i spremnost da se suočimo sa novim izazovima. Izražavamo svoju odlučnost da se posvetimo temama Konferencije Ujedinjenih nacija o održivom razvoju, koje obuhvataju zelenu ekonomiju u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva i stvaranje institucionalnog okvira za održivi razvoj.
13. Prepoznamo da su za održivi razvoj od suštinske važnosti mogućnost da ljudi utiču na sopstveni život i budućnost, da učestvuju u procesu odlučivanja i da izražavaju sopstvene interese. Podvlačimo da održivi razvoj zahtijeva konkretne i neodložne mjere. On može biti dostignut samo kroz savezništvo, na široj osnovi, ljudi, vlada, organizacija civilnog društva i privatnog sektora i njihov zajednički rad na tome da osiguraju budućnost kakvu želimo za sadašnje i buduće generacije.

II Potvrda političke posvećenosti

A. Potvrda principa iz Rija i prethodnih akcionih planova

14. Podsjećamo na Deklaraciju Konferencije Ujedinjenih nacija o životnoj sredini usvojenu u Stokholmu 16. juna 1972.²
15. Iznova potvrđujemo sve principe Deklaracije iz Rija o životnoj sredini i razvoju,³ uključujući, *inter alia*, princip zajedničke ali različite odgovornosti, kao što je navedeno u principu broj 7 ove deklaracije.
16. Iznova potvrđujemo našu posvećenost potpunoj implemenaciji Deklaracije iz Rija o životnoj sredini i razvoju, Agende 21,⁴ Programa za dalju implementaciju Agende 21,⁵ Plana implementacije

2 Pogledati *Report of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, 5–16. jun 1972.* (A/CONF.48/14/Rev.1), dio I, poglavlje I.

3 *Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, 3–14. jun 1992, vol. I, Resolutions Adopted by the Conference* (United Nations publication, Sales No. E.93.I.8 and corrigendum), rezolucija 1, dodatak I.

4 *Ibid.*, dodatak II.

5 Rezolucija S-19/2, dodatak.

sa Svjetskog samita o održivom razvoju (Plan implementacije iz Johanesburga)⁶ i Deklaracije o održivom razvoju iz Johanesburga sa Svjetskog samita o održivom razvoju,⁷ Programa akcije za održivi razvoj malih ostrvskih zemalja u razvoju (Program akcije za Barbados)⁸ i Strategije iz Mauricijusa za dalju implementaciju Programa akcije za održivi razvoj malih ostrvskih zemalja u razvoju.⁹ Potvrđujemo takođe posvećenost punoj implementaciji Programa akcije za najmanje razvijene zemlje za period 2011-2020. (Istanbulski plan akcije),¹⁰ Programa akcije iz Almatija: Razmatranje posebnih potreba zemalja u razvoju bez izlaska na more unutar Novog globalnog okvira za saradnju u tranzitnom transportu za zemlje

6 *Report of the World Summit on Sustainable Development, Johannesburg, South Africa, 26 avgust–4 septembar 2002.* (United Nations publication, Sales No. E.03.II.A.1 and corrigendum), poglavlje I, rezolucija 2, dodatak.

7 *Ibid.*, rezolucija 1, dodatak.

8 *Report of the Global Conference on the Sustainable Development of Small Island Developing States, Bridgetown, Barbados, 25 april–6 maj 1994.* (United Nations publication, Sales No. E.94.I.18 and corrigenda), poglavlje I, rezolucija 1, dodatak II.

9 *Report of the International Meeting to Review the Implementation of the Programme of Action for the Sustainable Development of Small Island Developing States, Port Louis, Mauritius, 10–14. januar 2005.* (United Nations publication, Sales No. E.05.II.A.4 and corrigendum), poglavlje I, rezolucija 1, dodatak II.

10 *Report of the Fourth United Nations Conference on the Least Developed Countries, Istanbul, Turska, 9–13. maj 2011.* (A/CONF.219/7), poglavlje II.

bez izlaska na more i tranzitne zemlje u razvoju,¹¹ političke deklaracije o razvojnim potrebama Afrike¹² i Novog partnerstva za razvoj Afrike.¹³ Podsjećamo, takođe, na našu posvećenost realizaciji dokumenata svih značajnih konferencija i samita Ujedinjenih nacija u oblasti ekonomije, društvenog razvoja i zaštite životne sredine, uključujući Milenijumsku deklaraciju Ujedinjenih nacija,¹⁴ Zaključke Svjetskog samita iz 2005,¹⁵ Monterejski konsenzus Međunarodne konferencije o finansiranju razvoja,¹⁶ Deklaraciju iz Dohe o finansiranju razvoja: zaključni dokument Nastavka Međunarodne konferencije o finansiranju razvoja radi revizije implementacije Monterejskog konsenzusa,¹⁷ zaključni dokument Plenarnog sastanka Generalne skupštine na visokom nivou o

milenijumskim razvojnim ciljevima,¹⁸ Program akcije Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju,¹⁹ ključne akcije za dalju implementaciju Programa akcije Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju²⁰ i Pekinške deklaracije²¹ i platforme za akciju.²²

17. Prepoznavamo važnost tri konvencije iz Rija za unapređenje održivog razvoja i u tom smislu pozivamo sve strane da u potpunosti ispune svoje obaveze koje proizilaze iz Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama,²³ Konvencije o biološkoj raznovrsnosti²⁴ i Konvencije Ujedinjenih nacija o borbi protiv dezertifikacije u zemljama pogođenim jakim sušama i/ili

11 *Report of the International Ministerial Conference of Landlocked and Transit Developing Countries and Donor Countries and International Financial and Development Institutions on Transit Transport Cooperation, Almaty, Kazakhstan, 28. i 29. avgust 2003.* (A/CONE.202/3), dodatak I.

12 Pogledati rezoluciju 63/1.

13 A/57/304, dodatak.

14 Pogledati rezoluciju 55/2.

15 Pogledati rezoluciju 60/1.

16 *Report of the International Conference on Financing for Development, Monterrey, Mexico, 18–22. mart 2002.* (United Nations publication, Sales No. E.02.II.A.7), poglavlje I, rezolucija 1, dodatak.

17 Rezolucija 63/239, dodatak.

18 Pogledati rezoluciju 65/1.

19 *Report of the International Conference on Population and Development, Cairo, 5–13. septembar 1994.* (United Nations publication, Sales No. E.95.XIII.18), poglavlje I, rezolucija 1, dodatak.

20 Rezolucija S-21/2, dodatak.

21 *Report of the Fourth World Conference on Women, Beijing, 4–15. septembar 1995.* (United Nations publication, Sales No. E.96.IV.13), poglavlje I, rezolucija 1, dodatak I.

22 Ibid., dodatak II.

23 United Nations, Treaty Series, vol. 1771, No. 30822.

24 Ibid., vol. 1760, No. 30619.

dezertifikacijom, posebno u Africi,²⁵ u saglasnosti sa njihovim principima i odredbama, kao i da preduzmu djelotvorne i konkretne akcije i mjere na svim nivoima i da unapređuju međunarodnu saradnju.

18. Odlučni smo da ojačamo političku volju i da povećamo nivo posvećenosti međunarodne zajednice unapređenju pitanja održivog razvoja, kroz ostvarivanje međunarodno dogovorenih razvojnih ciljeva, uključujući i Milenijske razvojne ciljeve. Potvrđujemo dalje našu posvećenost ostalim relevantnim međunarodno dogovorenim ciljevima na polju ekonomije, društvenog razvoja i zaštite životne sredine od 1992. godine do danas. Riješeni smo, dakle, da preduzmemo konkretne mjere koje će ubrzati realizaciju obaveza u oblasti održivog razvoja.

B. Unapređenje integracije, implementacije i usaglašenosti: procjena dosadašnjeg napretka i preostalih nedostataka u implementaciji zaključnih dokumenata glavnih samita o održivom razvoju i razmatranje novih izazova koji se pojavljuju

19. Prepoznajemo da je napredak postignut tokom dvadeset godina od Konferencije Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoju iz 1992. godine bio neujednačen, uključujući i napredak u oblastima održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva. Naglašavamo potrebu da se postigne napredak u ispunjenju ranije preuzetih obaveza. Takođe prepoznajemo potrebu da se ubrza napredak u prevazilaženju razvojnih razlika između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju, i da se iskoriste i stvaraju nove mogućnosti za postizanje održivog razvoja kroz ekonomski rast i diversifikaciju, društveni razvoj i zaštitu životne sredine. U tom smislu, podvlačimo da i dalje postoji potreba za podsticajnim okruženjem na državnom i međunarodnom nivou, kao i za pojačanom međunarodnom saradnjom, posebno kada je riječ o temama finansija, dugovanja, trgovine i prenosa tehnologija prema uzajamnom

²⁵ Ibid., vol. 1954, No. 33480.

dogovoru, kao i u oblastima inovacija, preduzetništva, izgradnje kapaciteta, transparentnosti i odgovornosti. Prepoznamo diversifikaciju aktera i zainteresovanih strana u procesu postizanja održivog razvoja. U tom kontekstu, potvrđujemo dalju potrebu za punim i efikasnim učešćem svih zemalja, a posebno zemalja u razvoju, u globalnom procesu donošenju odluka.

20. Prepoznamo da od 1992. postoje oblasti u kojima nije postignut dovoljan napredak ili su prisutne poteškoće u integraciji triju principa održivog razvoja, dodatno pogoršane višestrukom finansijskom, ekonomskom, energetsom i krizom hrane, koje ugrožavaju sve zemlje, a naročito zemlje u razvoju u postizanju održivog razvoja. U tom smislu, od presudnog je značaja da ne odustajemo od svojih obaveza koje proizilaze iz zaključaka Konferencije Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoju. Takođe prepoznamo da je jedan od trenutno najozbiljnijih izazova za sve zemlje, a posebno za zemlje u razvoju, uticaj višestrukih kriza koje pogađaju današnji svijet.
21. Duboko smo zabrinuti zbog činjenice da svaki peti čovjek na planeti, ili preko milijardu ljudi, još uvijek živi u stanju krajnjeg siromaštva, a da je svaki

sedmi čovjek, tj. 14 procenata ljudi neuhranjeno, dok prijetnje javnom zdravlju u obliku pandemija i epidemija i dalje ostaju sveprisutne. U tom kontekstu, skrećemo pažnju na rasprave o ljudskoj bezbjednosti koje se vode u Generalnoj skupštini. S obzirom na predviđanja da će svjetska populacija premašiti 9 milijardi do 2050, i da će od toga dvije trećine živjeti u gradovima, potrebno je da pojačamo napore kako bismo postigli održivi razvoj, i naročito iskorijenili siromaštvo, glad i bolesti koje je moguće spriječiti.

22. Prepoznamo primjere napretka u oblasti održivog razvoja na regionalnom, nacionalnom, subnacionalnom i lokalnom nivou. Napominjemo da su napori da se postigne održivi razvoj odraženi u regionalnim, nacionalnim i subnacionalnim politikama i planovima i da su vlade ojačale svoju posvećenost održivom razvoju nakon usvajanja Agende 21, kroz zakonodavstvo i institucije, i kroz razvijanje i primjenu međunarodnih, regionalnih i subregionalnih sporazuma i obaveza.
23. Iznova potvrđujemo da je važno podržati zemlje u razvoju u njihovim naporima da iskorijene siromaštvo i unaprijede položaj siromašnih i ranjivih grupa, kroz

uklanjanje prepreka za ostvarivanje mogućnosti, poboljšanje proizvodne sposobnosti, razvoj održive poljoprivrede i promociju punog i produktivnog zapošljavanja i pristojnih uslova rada za sve, i uz djelotvorne socijalne politike koje obezbjeđuju minimalnu garantovanu socijalnu zaštitu, sve u svrhu dostizanja međunarodno dogovorenih razvojnih ciljeva, uključujući Milenijumske razvojne ciljeve.

24. Izražavamo duboku zabrinutost zbog opstajanja visokog stepena nezaposlenosti i nedovoljne zaposlenosti, naročito među mladima, i prepoznajemo potrebu za strategijama održivog razvoja koje bi se aktivno bavile zapošljavanjem mladih na svim nivoima. U tom smislu prepoznajemo potrebu za globalnom strategijom za zapošljavanje mladih, koja bi se temeljila na djelatnosti Međunarodne organizacije rada.

25. Prepoznajemo da klimatske promjene predstavljaju sveprožimajuću i trajnu krizu i izražavamo bojazan da razmjere i ozbiljnost negativnih uticaja klimatskih promjena pogađaju sve zemlje i podrivaju sposobnost svih zemalja, naročito onih u razvoju, da dostignu održivi razvoj i Milenijumske razvojne ciljeve, kao

i da ugrožavaju vitalnost i opstanak nacija. Stoga podvlačimo da borba protiv klimatskih promjena zahtijeva hitne i energične akcije, u skladu sa principima i odredbama Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama.

26. Snažno apelujemo na sve države da se uzdrže od proglašavanja i sprovođenja bilo kakvih unilateralnih ekonomskih, finansijskih ili trgovinskih mjera koje nijesu u skladu sa međunarodnim pravom i Poveljom i koje bi ometale potpuno dostizanje ekonomskog i društvenog razvoja, naročito u zemljama u razvoju.

27. Ponovo iskazujemo našu posvećenost, izraženu u Planu implementacije iz Johanesburga, Zaključku Svjetskog samita iz 2005. i zaključnom dokumentu Plenarnog sastanka Generalne skupštine na visokom nivou o Milenijumskim razvojnim ciljevima iz 2010, da ćemo preduzeti dalje efikasne mjere i akcije, u skladu sa međunarodnim pravom, kako bi se uklonile prepreke punom ostvarenju prava na samoopredjeljenje naroda koji žive pod kolonijalnom i stranom okupacijom, koja negativno utiče na njihov ekonomski i društveni razvoj, kao i na stanje životne sredine, i koja je u suprotnosti sa dostojanstvom i

- vrijednošću čovjeka i protiv koje se moramo boriti do njenog potpunog nestanka.
28. Potvrđujemo da se, u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija, ova izjava neće tumačiti kao dozvola ili ohrabrenje bilo kakve akcije protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti bilo koje države.
29. Riješeni smo da preduzmemo dalje efektivne mjere i akcije, u skladu sa međunarodnim pravom, da otklonimo prepreke i ograničenja, pojačamo podršku i ispunimo posebne potrebe ljudi koji žive u oblastima pogođenim humanitarnim katastrofama i u oblastima ugroženim terorizmom.
30. Prepoznajemo da mnogi ljudi, naročito siromašni, direktno zavise od ekosistema da bi obezbijedili sredstva za život, ekonomsko, društveno i fizičko blagostanje i razvili svoje kulturno nasljeđe. Iz tog razloga, neophodno je stvarati pristojna radna mjesta i zarade, kako bi se smanjile razlike u životnom standardu, potpunije zadovoljile potrebe ljudi i promovisao održiv način stvaranja sredstava za život, kao i održivo korišćenje prirodnih resursa i ekosistema.
31. Naglašavamo da održivi razvoj mora biti inkluzivan i usmjeren na čoveka, treba da obuhvata sve ljude i bude od koristi svima, uključujući mlade i djecu. Prepoznajemo da su ravnopravnost polova i osnaživanje žena važni činioci održivog razvoja i naše zajedničke budućnosti. Iznova potvrđujemo svoju posvećenost obezbjeđivanju jednakih prava, pristupa i mogućnosti za žene da učestvuju i budu na vodećim pozicijama u ekonomiji, društvu i političkom odlučivanju.
32. Prepoznajemo da se svaka zemlja suočava sa specifičnim izazovima u dostizanju održivog razvoja i podvlačimo posebne izazove sa kojima se susreću najranjivije zemlje, posebno zemlje u Africi, najmanje razvijene zemlje, zemlje u razvoju bez izlaska na more i male ostrvske zemlje u razvoju, kao i specifične izazove na koje nailaze srednje razvijene zemlje. Zemljama koje se nalaze u stanju sukoba takođe treba posvetiti posebnu pažnju.
33. Iznova potvrđujemo svoju posvećenost preduzimanju hitnih i konkretnih akcija u cilju rješavanja problema ranjivosti malih ostrvskih zemalja u razvoju, kroz neprekidnu primjenu Programa akcije za Barbados i

Strategije iz Mauricijusa, i podvlačimo neodložnost organizovanog pronalaženja dodatnih rješenja za ogromne izazove sa kojima se suočavaju male ostrvske zemlje u razvoju, da bi im se pružila podrška u održavanju postignute dinamike u implementaciji Programa akcije za Barbados i Strategije iz Mauricijusa, i postizanja održivog razvoja.

34. Potvrđujemo da su u Istanbulskom planu akcije izloženi prioriteti najmanje razvijenih zemalja u vezi sa održivim razvojem i da on definiše okvir za obnovljeno i ojačano globalno partnerstvo u implementaciji tih prioriteta. Obavezujemo se da ćemo pomoći najmanje razvijenim zemljama u implementaciji Istanbuskog plana akcije, kao i u njihovim naporima da postignu održivi razvoj.
35. Prepoznamo da bi trebalo obratiti veću pažnju na Afriku i implementaciju obaveza koje se odnose na tamošnje razvojne potrebe, preuzetih ranije na značajnim samitima i konferencijama Ujedinjenih nacija. Napominjemo da je obim pomoći za Afriku povećan posljednjih godina. Ipak, on je i dalje manji od prethodno dogovorenog. Podvlačimo da pružanje podrške naporima Afrike da dostigne održivi razvoj

predstavlja ključni prioritet međunarodne zajednice. U tom smislu, iznova se obavezujemo da u potpunosti implementiramo međunarodno dogovorene obaveze koje se tiču razvojnih potreba Afrike, naročito one sadržane u Milenijumskoj deklaraciji, Deklaraciji Ujedinjenih nacija o novom partnerstvu za razvoj Afrike,²⁶ Monterejskom kosenzusu, Planu implementacije iz Johanesburga i Zaključku Svjetskog samita iz 2005, kao i u političkoj deklaraciji o razvojnim potrebama Afrike iz 2008.

36. Prepoznamo ozbiljna ograničenja za postizanje održivog razvoja u sva tri njegova aspekta u zemljama u razvoju bez izlaska na more. U tom smislu, iznova potvrđujemo svoju posvećenost razmatranju posebnih razvojnih potreba i izazova sa kojima se suočavaju zemlje u razvoju bez izlaska na more, kroz potpunu, blagovremenu i efikasnu implementaciju Programa akcije iz Almatija, kao što je sadržano u deklaraciji o srednjoročnoj reviziji Programa akcije iz Almatija.²⁷

²⁶ Pogledati rezoluciju 57/2.

²⁷ Pogledati rezoluciju 63/2.

37. Prepoznamo napredak koje su srednje razvijene zemlje ostvarile u poboljšanju životnih uslova svojih stanovnika/ca, kao i posebne razvojne izazove sa kojima se suočavaju u svojim naporima da iskorijene siromaštvo, smanje nejednakost i ostvare svoje razvojne ciljeve, uključujući Milenijske razvojne ciljeve, kao i da postignu održivi razvoj na sveobuhvatan način, integrišući aspekte ekonomije, društvenog razvoja i zaštite životne sredine. Ponovo ističemo da bi međunarodna zajednica trebalo da adekvatno podrži ove napore, u različitim oblicima, uzimajući u obzir potrebe i mogućnosti da se mobilišu domaći resursi ovih zemalja.
38. Prepoznamo potrebu za obuhvatnijim mjerama za ostvarivanje napretka koje bi dopunile bruto domaći proizvod, na osnovu kojih bi se donosile bolje odluke o potrebnim politikama, i u tom smislu zahtijevamo od Statističke komisije Ujedinjenih nacija da, u saradnji sa nadležnim tijelima Ujedinjenih nacija i ostalim relevantnim organizacijama, započne program rada u ovoj oblasti koji bi se bazirao na postojećim inicijativama.
39. Prepoznamo da su planeta Zemlja i njeni ekosistemi naš dom i da je izraz „Majka Zemlja“ uobičajen u mnogim državama i regionima, i napominjemo da neke zemlje prepoznaju prava prirode u kontekstu podsticanja održivog razvoja. Ubijedeni smo da je neophodno promovisati postizanje harmonije sa prirodom kako bi se ostvarila odgovarajuća ravnoteža između ekonomskih, društvenih i ekoloških potreba sadašnjih i budućih generacija.
40. Pozivamo na holistički i integrisan pristup održivom razvoju koji će voditi čovječanstvo ka životu u skladu sa prirodom i koji će podstaći napore da se obnovi zdravlje i cjelovitost ekosistema Zemlje.
41. Potvrđujemo prirodnu i kulturnu raznovrsnost koja postoji u svijetu i prepoznamo da sve kulture i civilizacije mogu doprinijeti održivom razvoju.

C. Uključivanje glavnih grupa i ostalih aktera

42. Iznova potvrđujemo ključnu ulogu organa vlasti i zakonodavnih tijela na svim nivoima u podsticanju održivog razvoja. Dalje prepoznajemo napore i napredak postignut na lokalnom i subnacionalnom nivou i prepoznajemo važnu ulogu nadležnih vlasti i zajednica u ostvarivanju održivog razvoja, između ostalog kroz uključivanje građana/ki i ostalih aktera i kroz njihovo informisanje, prema potrebi, o tri aspekta održivog razvoja. Dalje prepoznajemo važnost uključivanja svih relevantnih donosilaca odluka u planiranje i implementaciju politika održivog razvoja.

43. Podvlačimo da su široko učešće javnosti i pristup informacijama i sudskim i administrativnim mehanizmima od suštinskog značaja za unapređenje održivog razvoja. Održivi razvoj zahtijeva smisleno učešće i aktivnu participaciju regionalnih, nacionalnih i subnacionalnih organa zakonodavstva i sudstva, i svih značajnih grupa: žena, djece i mladih, starosjedilačkih naroda, nevladinih organizacija, lokalnih vlasti, radnika i sindikata, privrede i industrije, naučnih i tehnoloških krugova, poljoprivrednika, i ostalih aktera, uključujući lokalnu

zajednicu, volonterske grupe i udruženja, migrante i porodice, kao i starije osobe i osobe sa invaliditetom. U tom smislu, saglasni smo da bliže saradujemo sa glavnim grupama i ostalim akterima i da podstičemo njihovo aktivno učešće, kada je potrebno, u procesima koji doprinose donošenju odluka, planiranju i implementaciji politika i programa za održivi razvoj na svim nivoima.

44. Prepoznajemo ulogu civilnog društva i značaj toga da se svim članovima/cama civilnog društva omogući da aktivno učestvuju u ostvarivanju održivog razvoja. Prepoznajemo da poboljšanje učešća civilnog društva zavisi, *inter alia*, od boljeg pristupa informacijama i izgradnje kapaciteta civilnog društva, kao i od podsticajnog okruženja. Prepoznajemo da informacione i komunikacione tehnologije olakšavaju protok informacija između vlada i javnosti. U tom smislu, od suštinske je važnosti raditi na unapređenju pristupa informacionim i komunikacionim tehnologijama, posebno širokopojasnim mrežama i uslugama, i premostiti jaz koji se odnosi na stepen pristupa i razvoja tih tehnologija, prepoznajući ulogu međunarode saradnje u postizanju tih ciljeva.

45. Podvlačimo da žene imaju ključnu ulogu u postizanju održivog razvoja. Prepoznajemo vodeću ulogu žena i riješeni smo da podstičemo rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena i da osiguramo njihovo puno i efikasno učešće u politikama, programima i procesima odlučivanja na svim nivoima u vezi sa održivim razvojem.
46. Prepoznajemo da će ostvarenje održivog razvoja zavisiti od aktivnog učešća kako javnog tako i privatnog sektora. Prepoznajemo da aktivno učešće privatnog sektora može doprinijeti postizanju održivog razvoja, između ostalog kroz važan instrument kao što je javno-privatno partnerstvo. Podržavamo nacionalne regulatorne i političke okvire kojima se omogućava privredi i industriji da unaprijede inicijative za održivi razvoj, uzimajući u obzir značaj društvene odgovornosti preduzeća. Pozivamo privatni sektor da primjenjuje odgovorne poslovne prakse, poput onih koje promoviraju Globalni sporazum Ujedinjenih nacija.
47. Prepoznajemo značaj korporativnog izvještavanja o održivosti i pozivamo preduzeća, a posebno velika i ona registrovana na berzi, da, gdje je to moguće, razmotre uključivanje informacija o održivosti u svoj ciklus

izvještavanja. Pozivamo industriju, zainteresovane vlade i relevantne aktere da uz pomoć sistema Ujedinjenih nacija razvijaju, prema potrebi, modele najbolje prakse i da olakšaju način uključivanja podataka o održivosti u izvještavanje, uzimajući u obzir iskustva već postojećih okvira i posvećujući posebnu pažnju potrebama zemalja u razvoju, uključujući i potrebu za razvijanjem kapaciteta.

48. Prepoznajemo značajan doprinos naučne i tehnološke zajednice održivom razvoju. Obavezujemo se da ćemo saradivati i podsticati saradnju akademske, naučne i tehnološke zajednice, naročito u zemljama u razvoju, kako bi se prevazišao tehnološki raskorak između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju, ojačala saradnja između nauke i politike, i podstakla međunarodna saradnja u istraživanjima o održivom razvoju.
49. Naglašavamo značaj učešća starosjedilačkih naroda u postizanju održivog razvoja. Takođe prepoznajemo značaj Deklaracije Ujedinjenih nacija²⁸ o pravima starosjedilačkih naroda u kontekstu globalne, regionalne, nacionalne i subnacionalne primjene strategija održivog razvoja.

.....
28 Rezolucija 61/295, dodatak.

50. Naglašavamo značaj aktivnog učešća mladih u procesima donošenja odluka, zato što pitanja koja razmatramo imaju dalekosežan uticaj na sadašnje i buduće generacije, i zato što je doprinos djece i mladih neophodan za postizanje održivog razvoja. Prepoznajemo, takođe, potrebu da se promoviše međugeneracijski dijalog i solidarnost, uzimajući u obzir gledišta kako mladih tako starijih.
51. Naglašavamo značaj učešća radnika i sindikata u unapređenju održivog razvoja. Kao predstavnici radnika, sindikati su značajni partneri koji mogu olakšati ostvarivanje održivog razvoja, naročito njegovog društvenog aspekta. Informacije, obrazovanje i obuka o temama održivosti na svim nivoima, uključujući i radna mjesta, ključni su da bi se ojačali kapaciteti radnika i sindikata koji bi, pak, doprinijeli održivom razvoju.
52. Prepoznajemo da poljoprivrednici, uključujući one sa malim posjedima, kao i ribare, stočare i šumare, mogu značajno doprinijeti održivom razvoju praktikujući ekološku proizvodnju koja poboljšava sigurnost u snabdijevanju hranom i životne prilike siromašnih, i osnažuje proizvodnju i kontinuiran ekonomski rast.
53. Skrećemo pažnju na značajan doprinos koji nevladine organizacije mogu dati i koji zapravo daju u unapređenju održivog razvoja kroz svoje dugotrajno i raznovrsno iskustvo, stručnost i kapacitete, posebno u oblastima analize, razmjene informacija i znanja, promocije dijaloga i podrške ostvarenju održivog razvoja.
54. Prepoznajemo centralnu ulogu Ujedinjenih nacija u unapređenju programa održivog razvoja. U tom smislu, prepoznajemo takođe, doprinos ostalih relevantnih međunarodnih organizacija, uključujući međunarodne finansijske institucije i multilateralne razvojne banke, i naglašavamo značaj njihove međusobne saradnje i saradnje sa Ujedinjenim nacijama, u okviru njihovih pojedinačnih ovlašćenja, prepoznajući njihovu ulogu u mobilisanju resursa za održivi razvoj.
55. Obavezujemo se da ćemo osnažiti globalno partnerstvo za održivi razvoj koje je pokrenuto u Rio de Žaneiru 1992. godine. Prepoznajemo potrebu da se unese nova energija u naše zajedničko djelovanje u cilju održivog razvoja, i obavezujemo se da ćemo sarađivati sa glavnim grupama i ostalim akterima kako bi se prevazišli nedostaci u implementaciji.

III Zelena ekonomija u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva

56. Potvrđujemo da svaka od zemalja, u skladu sa svojim nacionalnim okolnostima i prioritetima, ima na raspolaganju različite pristupe, vizije, modele i sredstva za postizanje održivog razvoja u sva tri aspekta, što je naš sveobuhvatni cilj. U tom smislu, smatramo da je zelena ekonomija u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva jedna od važnih alatki koje su na raspolaganju za postizanje održivog razvoja, i da bi ona mogla da obezbijedi različite opcije za kreiranje politika, s tim što ne bi trebalo da se radi o rigidnom skupu pravila. Naglašavamo da bi zelena ekonomija trebalo da doprinese iskorjenjivanju siromaštva i kontinuiranom ekonomskom rastu, uz poboljšanje socijalne inkluzije i blagostanja ljudi i stvaranje mogućnosti za zapošljavanje i pristojan rad za sve, održavajući u isto vrijeme zdravo funkcionisanje Zemljinih ekosistema.
57. Potvrđujemo da bi politike koje su u vezi sa zelenom ekonomijom u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva trebalo da se rukovode

i budu u skladu sa svim principima Deklaracije iz Rija, Agendom 21 i Planom implementacije iz Johannesburga, i da bi trebalo da doprinose ostvarivanju relevantnih međunarodno dogovorenih razvojnih ciljeva, uključujući i Milenijumske razvojne ciljeve.

58. Potvrđujemo da bi politike u vezi sa zelenom ekonomijom u kontekstu održivog razvoja i iskorenjivanja siromaštva trebalo da:
- (a) budu u saglasnosti sa međunarodnim pravom;
 - (b) poštuju nacionalni suverenitet zemalja u pogledu prirodnih resursa, uzimajući u obzir njihove nacionalne prilike, ciljeve, odgovornosti, prioritete i politike koje se tiču tri aspekta održivog razvoja;
 - (c) imaju podršku podsticajnog okruženja i institucija koje uspješno funkcionišu na svim nivoima, uz vodeću ulogu vlada i učešće svih relevantnih aktera, uključujući civilno društvo;
 - (d) promovišu trajan i inkluzivan ekonomski rast, podstiču inovacije i obezbjeđuju mogućnosti, koristi i podršku svim ljudima, kao i poštovanje svih ljudskih prava;
 - (e) uzmu u obzir potrebe zemalja u razvoju, posebno onih u posebnim situacijama;

- (f) jačaju međunarodnu saradnju, uključujući obezbjeđivanje finansijskih resursa, izgradnju kapaciteta i prenos tehnologija zemljama u razvoju;
 - (g) na efikasan način izbjegavaju neopravdana uslovljavanja zvanične razvojne pomoći i finansiranja;
 - (h) izbjegnu da budu sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije ili da na skriven način ograničavaju međunarodnu trgovinu; da izbjegavaju jednostrane akcije u rješavanju ekoloških izazova koji su izvan nadležnosti zemlje uvoznice, i da osiguraju da ekološke mjere za rješavanje prekograničnih ili globalnih ekoloških problema budu, koliko je to moguće, zasnovane na međunarodnom konsenzusu;
 - (i) doprinesu premošćavanju tehnoloških razlika između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju i smanje tehnološku zavisnost zemalja u razvoju koristeći sve prikladne mjere;
 - (j) poboljšaju položaj starosjedilačkih naroda i njihovih zajednica, drugih lokalnih i tradicionalnih zajednica i etničkih manjina, prepoznajući i podržavajući njihov identitet, kulturu i interese, i da ne ugrožavaju njihovo kulturno nasljeđe, prakse i tradicionalna znanja, štiteći i poštujući netržišne pristupe koji doprinose iskorjenjivanju siromaštva;
 - (k) poboljšaju položaj žena, djece, mladih, osoba sa invaliditetom, poljoprivrednika sa malim posjedima i poljoprivrednim gazdinstvima, ribara i zaposlenih u malim i srednjim preduzećima, i da osnaže siromašne i ranjive grupe i poboljšaju njihovu egzistenciju, posebno u zemljama u razvoju;
 - (l) mobilišu pune potencijale i osiguraju jednak doprinos žena i muškaraca;
 - (m) promovišu proizvodne aktivnosti u zemljama u razvoju koje doprinose iskorjenjivanju siromaštva;
 - (n) rješavaju pitanja nejednakosti i promovišu socijalnu inkluziju, uključujući osnovnu socijalnu zaštitu;
 - (o) promovišu održive obrasce proizvodnje i potrošnje;
 - (p) nastave napore u iznalaženju inkluzivnih, pravednih razvojnih pristupa u rješavanju problema siromaštva i nejednakosti.
59. Smatramo da implementacija politika koje se odnose na zelenu ekonomiju u zemljama koje žele da ih primjene u cilju tranzicije ka održivom razvoju predstavlja zajednički zadatak, i da svaka zemlja može

izabrati odgovarajući pristup u skladu sa nacionalnim planovima, strategijama i prioritetima održivog razvoja.

60. Prepoznamo da će zelena ekonomija, u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva, poboljšati našu sposobnost da upravljamo prirodnim resursima na održiv način i sa manje negativnog uticaja na životnu sredinu, da povećamo efikasnost korištenja resursa i da smanjimo količinu otpada.
61. Prepoznamo da hitna akcija u vezi sa neodrživim obrascima proizvodnje i potrošnje, tamo gdje postoje, ostaje od ključne važnosti za rješavanje problema ekološke održivosti i promovisanje zaštite i održivog korištenja biološke raznovrsnosti i ekosistema, za regeneraciju prirodnih resursa i promociju trajnog, inkluzivnog i pravičnog globalnog rasta.
62. Podstičemo svaku državu da razmotri implementaciju politika zelene ekonomije u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva, na način koji podstiče ravnomjeran, inkluzivan i pravedan ekonomski rast i stvaranje radnih mjesta, naročito za žene, mlade i siromašne. U tom smislu, ukazujemo

na značaj obezbjeđivanja potrebnih vještina za radnike, kroz obrazovanje i izgradnju kapaciteta, i na neophodnost njihove socijalne i zdravstvene zaštite. S tim u vezi, podstičemo sve aktere, uključujući privredu i industriju, da tome doprinesu prema potrebi. Pozivamo vlade da poboljšaju znanje i statističke kapacitete u domenu praćenja trendova, dostignuća i ograničenja u vezi sa zapošljavanjem, i da integrišu relevantne podatke u nacionalnu statistiku, sa podrškom odgovarajućih agencija Ujedinjenih nacija u okviru njihovih mandata.

63. Prepoznamo značaj evaluacije čitavog niza društvenih, ekoloških i ekonomskih faktora, i podstičemo njihovu integraciju u donošenje odluka tamo gdje to nacionalne okolnosti i uslovi dozvoljavaju. Prepoznamo da će biti važno da se uzmu u obzir prilike i izazovi, kao i troškovi i koristi politika zelene ekonomije u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva, uz korištenje najboljih dostupnih naučnih podataka i analiza. Prepoznamo da bi mješavina mjera, uključujući regulatorne, dobrovoljne i druge, koje su primijenjene na nacionalnom nivou i saglasne sa obavezama koje, pak, proizilaze iz međunarodnih dogovora, mogla

da unaprijedi zelenu ekonomiju u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva. Iznova potvrđujemo da su socijalne politike ključne za promociju održivog razvoja.

64. Prepoznamo da bi učešće svih aktera kao i njihova partnerstva, veze i razmjena iskustava sa njima na svim nivoima mogli da pomognu zemljama da uče jedna od druge u vezi sa pronalaženjem odgovarajućih politika održivog razvoja, uključujući zelenu ekonomiju. Primjećujemo pozitivna iskustva u nekim zemljama, uključujući i zemlje u razvoju, u usvajanju politika zelene ekonomije u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva kroz inkluzivni pristup i pozdravljamo dobrovoljnu razmjenu iskustava kao i izgradnju kapaciteta u različitim oblastima održivog razvoja.

65. Prepoznamo moć komunikacionih tehnologija, uključujući konekcione tehnologije i inovativne aplikacije, u promovisanju razmjene znanja, tehničke saradnje i izgradnje kapaciteta za održivi razvoj. Ove tehnologije i aplikacije mogu da izgrade kapacitete i omoguće razmjenu iskustava i znanja u različitim oblastima održivog razvoja na otvoren i transparentan način.

66. Prepoznajući značaj povezivanja finansija, tehnologije, izgradnje kapaciteta i nacionalnih potreba za politikama održivog razvoja, uključujući zelenu ekonomiju u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva, pozivamo sistem Ujedinjenih nacija, u saradnji sa odgovarajućim donatorima i međunarodnim organizacijama, da usaglase i obezbijede informacije kada se to od njih traži, a koje se odnose na:

- (a) spajanje zainteresovanih zemalja sa najprimjerenijim partnerima koji mogu da obezbijede traženu podršku;
- (b) instrumente i/ili najbolje prakse u primjeni politika zelene ekonomije u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva na svim nivoima;
- (c) modele ili dobre primjere politika zelene ekonomije u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva;
- (d) metodologije za evaluaciju politika zelene ekonomije u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva;
- (e) postojeće i buduće platforme koje doprinose u tom smislu.

67. Podvlačimo da je značajno da vlade preuzmu vodeću ulogu u razvijanju politika i strategija kroz inkluzivni i transparentni proces. Primamo, takođe, k znanju napore onih zemalja, uključujući i zemlje u razvoju, koje su već započele procese pripreme nacionalnih strategija o zelenoj ekonomiji i politika koje podržavaju održivi razvoj.
68. Pozivamo relevantne aktere, uključujući regionalne komisije Ujedinjenih nacija, organizacije i tijela Ujedinjenih nacija, ostale relevantne međuvladine i regionalne organizacije, međunarodne finansijske institucije i značajne grupe uključene u održivi razvoj, u skladu sa njihovim mandatima, da podrže zemlje u razvoju, na njihov zahtjev, u postizanju održivog razvoja, kroz, *inter alia*, politike zelene ekonomije u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva, naročito u najmanje razvijenim zemljama.
69. Pozivamo takođe privredu i industriju da, kada je to prikladno i u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, doprinesu održivom razvoju i razviju strategije održivosti koje integrišu, *inter alia*, politike zelene ekonomije.
70. Prepoznamo ulogu koju zadruge i mikropreduzeća imaju u doprinosu socijalnoj inkluziji i smanjenju siromaštva naročito u zemljama u razvoju.
71. Pozivamo postojeća i nova partnerstva, uključujući javno-privatna partnerstva, da mobilišu javno finansiranje uz dopunu iz sredstava privatnog sektora, uzimajući u obzir interese lokalnih i starosjedilačkih zajednica u skladu sa okolnostima. U tom smislu, vlade bi trebalo da podrže inicijative za održivi razvoj, i kroz promociju doprinosa privatnog sektora u podršci politikama zelene ekonomije, u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva.
72. Prepoznamo ključnu ulogu tehnologije kao i značaj promocije inovacija, naročito u zemljama u razvoju. Pozivamo vlade da, u skladu sa okolnostima, stvaraju podsticajne okvire koji stimulišu ekološke tehnologije, istraživanja, razvoj i inovacije, i u cilju podrške zelenoj ekonomiji u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva.
73. Naglašavamo značaj prenosa tehnologije zemljama u razvoju i podsjećamo na odredbe o prenosu tehnologija, finansijama, pristupu informacijama, i

pravima intelektualne svojine, koje su dogovorene u Planu za implementaciju iz Johannesburga, a naročito na njegov dio koji poziva na promociju, olakšavanje i finansiranje, u skladu sa okolnostima, pristupa i razvoja, transfera i širenja ekoloških tehnologija i odgovarajućih znanja i vještina, naročito prema zemljama u razvoju, pod povoljnim uslovima, uključujući koncesione i preferencijalne uslove, u skladu sa dogovorom. Takođe primjećujemo dalji napredak diskusija i dogovora po ovim pitanjima od usvajanja Plana za implementaciju iz Johannesburga.

74. Prepoznamo da napore zemalja u razvoju koje su odlučile da primjene politike zelene ekonomije u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva treba podržati kroz tehničku i tehnološku pomoć.

IV Institucionalni okvir za održivi razvoj

A. Jačanje tri dimenzije održivog razvoja

75. Podvlačimo značaj osnaživanja institucionalnog okvira za održivi razvoj koji usaglašeno i efikasno odgovara na sadašnje i buduće izazove i efikasno ispravlja nedostatke u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja. Institucionalni okvir za održivi razvoj trebalo bi da uključi tri dimenzije održivog razvoja na uravnotežen način i da poboljša implementaciju kroz, *inter alia*, poboljšanje usaglašenosti i koordinacije, izbjegavanje dupliranja poslova i praćenje napretka u implementaciji održivog razvoja. Takođe iznova potvrđujemo da bi okvir trebalo da bude inkluzivan, transparentan i efikasan, i da bi trebalo da pronađe zajednička rješenja u vezi sa globalnim izazovima koji se tiču održivog razvoja.

76. Prepoznamo da je efikasno upravljanje na lokalnom, subnacionalnom, nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou, koje predstavlja glasove i interese svih, ključno za napredovanje ka održivom razvoju. Jačanje i reforma institucionalnog okvira ne bi trebalo

da budu sami sebi cilj, već sredstvo za postizanje održivog razvoja. Prepoznajemo da bi unaprijeđen i efikasniji institucionalni okvir za održivi razvoj na međunarodnom nivou trebalo da bude u skladu sa principima Deklaracije iz Rija, da se nadovezuje na Agendu 21 i Plan implementacije iz Johanezburga i njegove ciljeve koji su u vezi sa institucionalnim okvirom za održivi razvoj, da doprinosi implementaciji naših obaveza koje proizilaze iz konferencija i samita Ujedinjenih nacija na temu ekonomije, društva, životne sredine i srodnih oblasti, i da uzima u obzir nacionalne prioritete i razvojne strategije i prioritete zemalja u razvoju. U tom smislu riješeni smo da jačamo institucionalne okvire za održivi razvoj koji će, *inter alia*:

- (a) promovisati uravnoteženu integraciju tri dimenzije održivog razvoja;
- (b) biti bazirani na praktičnom pristupu koji je orijentisan na akciju i rezultate, posvećujući dužnu pažnju svim relevantnim pitanjima koja se prožimaju sa ciljem da doprinesu implementaciji održivog razvoja;
- (c) naglasiti značaj međusobnih veza između ključnih pitanja i izazova i značaj potrebe za sistematskim pristupom njihovom rješavanju na svim nivoima;

- (d) unaprijediti usaglašenost, umanjiti fragmentaciju i preklapanja i povećati djelotvornost, efikasnost i transparentnost, podstičući u isto vrijeme koordinaciju i saradnju;
- (e) promovisati puno i efektivno učešće svih zemalja u procesu donošenja odluka;
- (f) uključiti političke lidere na visokom nivou, obezbijediti smjernice za formiranje politika i identifikovati specifične akcije za promociju efektivne primjene održivog razvoja, uključujući i dobrovoljnu razmjenu iskustava i naučenih lekcija;
- (g) promovisati interakciju nauke i politike kroz inkluzivne i transparentne naučne procjene bazirane na dokazima, kao i pristup pouzdanim, relevantnim i pravovremenim podacima u oblastima koje se tiču tri dimenzije održivog razvoja, zasnivajući se na postojećim mehanizmima prema potrebi; u tom smislu, jačati učešće svih zemalja u međunarodnim procesima i izgradnji kapaciteta u vezi sa održivim razvojem, naročito u zemljama u razvoju, uključujući u sprovođenju njihovog sopstvenog monitoringa i procjene;
- (h) unaprijediti učešće i efektivno angažovanje civilnog društva i ostalih relevantnih aktera u relevantnim međunarodnim forumima i u tom smislu promovisati

transparentnost i široko učešće javnosti i sklapanje partnerstava sa ciljem ostvarenja održivog razvoja;

- (i) promovisati praćenje i ocjenjivanje napretka u ispunjenju svih obaveza koje se odnose na održivi razvoj, uključujući obaveze koje se, pak, odnose na načine i sredstva implementacije.

B. Jačanje međuvladinih dogovora o održivom razvoju

- 77. Prepoznajemo ključnu važnost inkluzivnog, transparentnog, reformisanog, ojačanog i djelotvornog multilateralnog sistema za bolje rješavanje urgentnih globalnih izazova u vezi sa održivim razvojem u današnjem vremenu, prepoznajući i univerzalnu i centralnu ulogu Ujedinjenih nacija i potvrđujući našu posvećenost promovisanju i jačanju djelotvornosti i efikasnosti sistema Ujedinjenih nacija.
- 78. Podvlačimo potrebu da se u cijelom sistemu Ujedinjenih nacija ojačaju usaglašenost i koordinacija, osiguravajući adekvatnu odgovornost prema zemljama članicama, kroz, između ostalog, bolju usaglašenost u izvještavanju i podršku zajedničkim naporima u okviru postojećih međuagencijskih mehanizama i strategija za unapređenje integracije tri aspekta održivog razvoja u okviru sistema Ujedinjenih nacija, kroz razmjenu informacija među njihovim agencijama, fondovima i programima, kao i sa međunarodnim finansijskim institucijama i ostalim relevantnim organizacijama kao što je Svjetska trgovinska organizacija, u okviru njihovih mandata.

79. Naglašavamo potrebu za poboljšanim i djelotvornijim institucionalnim okvirom za održivi razvoj koji bi trebalo da se oslanja na specifične neophodne funkcije i ovlaštenja; da riješava nedostatke trenutnog sistema; da uzme u obzir sve relevantne moguće posljedice; da promoviše sinergije i dosljednost; da nastoji da izbjegne ponavljanja i nepotrebna preklapanja u okviru sistema Ujedinjenih nacija; da umanjí administrativna opterećenja i da se nadoveže na postojeće dogovore.

Generalna skupština

80. Potvrđujemo ulogu i ovlaštenja Generalne skupštine u rješavanju globalnih pitanja od interesa za međunarodnu zajednicu, kao što je navedeno u Povelji.

81. Dalje potvrđujemo centralno mjesto Generalne skupštine kao glavnog organa Ujedinjenih nacija za savjetovanje, izradu politika i predstavljanje. U tom smislu pozivamo Skupštinu da dalje integriše održivi razvoj kao ključni elemenat sveobuhvatnog okvira aktivnosti Ujedinjenih nacija, i da u svojim programima na odgovarajući način tretira pitanja održivog razvoja, uključujući i kroz povremene dijaloge na visokom nivou.

Ekonomski i socijalni savjet

82. Iznova potvrđujemo da je Ekonomski i socijalni savjet glavno tijelo za reviziju politika, politički dijalog i donošenje preporuka o pitanjima ekonomskog i socijalnog razvoja i za nastavak Milenijumskih razvojnih ciljeva, i da predstavlja centralni mehanizam za koordinaciju sistema Ujedinjenih nacija i nadgledanje pomoćnih tijela Savjeta, naročito njegovih funkcionalnih komisija, i za promovisanje implementacije Agende 21 kroz jačanje usaglašenosti i koordinacije cijelog sistema. Takođe potvrđujemo da Savjet igra značajnu ulogu u sveukupnoj koordinaciji fondova, programa i specijalizovanih agencija, i da obezbjeđuje usaglašenost među njima i izbjegava dupliranje mandata i aktivnosti.

83. Obavezujemo se da ojačamo Ekonomski i socijalni savjet u okviru njegovog mandata datog Poveljom, kao glavnog organa za integrisan i usaglašen nastavak rezultata svih značajnih konferencija i samita Ujedinjenih nacija na polju ekonomije, društvenog razvoja, životne sredine i srodnih oblasti, i prepoznamo njegovu ključnu ulogu u postizanju

izbalansirane integracije tri dimenzije održivog razvoja. Očekujemo ocjenu implementacije rezolucije 61/16 Generalne skupštine o jačanju Savjeta, donesene 20. novembra 2006.

Politički forum na visokom nivou

84. Odlučujemo da osnujemo univerzalni, međuvladin politički forum na visokom nivou, zasnovan na prednostima, iskustvu, resursima i inkluzivnim načinima učešća koje je već ustanovila Komisija za održivi razvoj, koji bi na kraju zamijenio Komisiju. Politički forum na visokom nivou pratiće implementaciju održivog razvoja i trebalo bi da izbjegava preklapanja sa postojećim strukturama, tijelima i entitetima na ekonomičan način.

85. Forum na visokom nivou mogao bi da:

- (a) obezbijedi političko rukovodstvo, smjernice i preporuke za održivi razvoj;
- (b) unaprijedi integraciju tri dimenzije održivog razvoja na cjelovit način u svim sektorima i na svim nivoima;
- (c) obezbijedi dinamičnu platformu za redovne dijaloge, i za ocjenjivanje i određivanje programa rada u cilju unapređenja održivog razvoja;
- (d) obezbijedi fokusiran i dinamičan program rada usmjeren na akciju, uz adekvatno razmatranje novih i nadolazećih izazova za održivi razvoj;
- (e) prati i procjenjuje napredak u ispunjavanju obaveza u vezi sa održivim razvojem sadržanih u Agendi 21, Planu implementacije iz Johanezburga, Barbadoskom programu akcije, Strategiji iz Mauricijusa i završnim dokumentima ove Konferencije, i, shodno okolnostima, relevantnim završnim dokumentima ostalih samita i konferencija Ujedinjenih nacija, uključujući dokumenta Četvrte konferencije Ujedinjenih nacija o najmanje razvijenijim zemljama,²⁹ kao i način njihove implementacije;

.....
²⁹ Report of the Fourth United Nations Conference on the Least Developed Countries, Istanbul, Turkey, 9–13. maj 2011. (A/CONF.219/7), poglavlja I i II.

- (f) podstakne saradnju cijelog sistema agencija, fondova i programa Ujedinjenih nacija na visokom nivou, i pozove na učesće, shodno okolnostima, ostale relevantne multilateralne finansijske i trgovinske institucije i ugovorna tijela, u okviru njihovih mandata i u saglasnosti sa pravilima i odredbama Ujedinjenih nacija;
- (g) unaprijedi saradnju i koordinaciju u okviru sistema Ujedinjenih nacija u vezi sa programima i politikama održivog razvoja;
- (h) promoviše transparentnost i implementaciju kroz dalje unapređenje konsultantske uloge i učesća značajnih grupa i ostalih relevantnih aktera na međunarodnom nivou u cilju bolje upotrebe njihove ekspertize, zadržavajući pritom međudržavni karakter razgovora;
- (i) promoviše razmjenu najboljih praksi i iskustava koja se tiču implementacije održivog razvoja i, na dobrovoljnoj bazi, olakša razmjenu iskustava, uključujući uspjehe, izazove i naučene lekcije;
- (j) promoviše usaglašenost i koordinaciju politika održivog razvoja u cijelom sistemu;
- (k) jača saradnju između nauke i politike kroz pregled dokumentacije koji bi na jednom mjestu sakupio rasute informacije i procjene, formirajući jedan

globalni izvještaj o održivom razvoju koji se zasniva na postojećim procjenama;

- (l) Uaprijedi donošenje odluka na osnovu činjenica na svim nivoima i doprinese jačanju postojeće izgradnje kapaciteta za prikupljanje i analizu podataka u zemljama u razvoju.

86. Odlučujemo da započnemo međudržavni, otvoreni, transparentni i inkluzivni proces pregovora u Generalnoj skupštini radi definisanja formata i organizacionih aspekata foruma na visokom nivou, sa ciljem da se prvi forum na visokom nivou održi na početku šezdeset osmog zasjedanja Skupštine. Razmotrićemo takođe potrebu da se promoviše intergeneracijska solidarnost za postizanje održivog razvoja, uzimajući u obzir potrebe budućih generacija, pozivajući, pored ostalog, Generalnog sekretara da podnese izvještaj o ovom pitanju.

C. Zaštita životne sredine kao jedan od stubova održivog razvoja

87. Iznova potvrđujemo potrebu da se ojača međunarodna uprava u kontekstu institucionalnog okvira za održivi razvoj, u cilju promovisanja izbalansirane integracije ekonomske, društvene i ekološke dimenzije održivog razvoja kao i koordinacije u okviru sistema Ujedinjenih nacija.

88. Posvećeni smo jačanju uloge Programa Ujedinjenih nacija za životnu sredinu kao vodećeg globalnog autoriteta po pitanju životne sredine koji određuje globalni program za zaštitu životne sredine, promoviše dosljedno sprovođenje ekološke dimenzije održivog razvoja u okviru sistema Ujedinjenih nacija i služi kao mjerodavni zagovornik zaštite životne sredine na globalnom nivou. Potvrđujemo iznova Rezoluciju Generalne skupštine br. 2997 (XXVII) od 15. decembra 1972. o osnivanju Programa Ujedinjenih nacija za životnu sredinu i ostale relevantne rezolucije koje potvrđuju njen mandat, kao i Deklaraciju iz Najrobija od 7. februara 1997. o ulozima i ovlašćenjima Programa Ujedinjenih nacija za

životnu sredinu³⁰ i Ministarsku deklaraciju iz Malmea od 31. maja 2000. godine.³¹ U tom smislu, pozivamo Skupštinu da na svom šezdeset sedmom zasjedanju usvoji rezoluciju kojom se jača i nadgrađuje Program Ujedinjenih nacija za životnu sredinu na sljedeći način:

- (a) ustanoviti univerzalno članstvo u Upravnom savjetu Programa Ujedinjenih nacija za životnu sredinu kao i druge mjere da se ojača njegovo upravljanje, sposobnost adekvatnog reagovanja i odgovornost prema zemljama članicama;
- (b) uspostaviti sigurna, stabilna, odgovarajuća i uvećana finansijska sredstva iz regularnog budžeta Ujedinjenih nacija i iz dobrovoljnih priloga u cilju ispunjavanja UNEP-ovog mandata;
- (c) unaprijediti uticaj Programa Ujedinjenih nacija za životnu sredinu i njegovu sposobnost da ispuni svoj mandat u smislu koordinacije u okviru sistema Ujedinjenih nacija kroz jačanje njegovog učešća u ključnim koordinacionim tijelima Ujedinjenih nacija

³⁰ *Official Records of the General Assembly, Fifty-second Session, Supplement No. 25 (A/52/25)*, dodatak, odluka 19/1, dodatak.

³¹ *Ibid.*, *Fifty-fifth Session, Supplement No. 25 (A/55/25)*, dodatak I, odluka SS.VI/1, dodatak

- i kroz njegovo osposobljavanje da predvodi napore za formulisanje strategija u oblasti životne sredine u okviru čitavog sistema Ujedinjenih nacija;
- (d) promovisati snažnu povratnu vezu između nauke i politike, baziranu na postojećim međunarodnim instrumentima, procjenama, panel-diskusijama i informacionim mrežama, uključujući i Globalnu ekološku perspektivu (Global Environment Outlook) kao jedan od procesa čiji je cilj da se na jednom mjestu spoje informacije i procjene u cilju podrške informisanom donošenju odluka;
- (e) širiti i međusobno razmjenjivati informacije o životnoj sredini koje su zasnovane na dokazima, i povećati u javnosti nivo svijesti o kritičnim i nadolazećim ekološkim problemima;
- (f) obezbijediti unapređenje kapaciteta svim zemljama, kao i podršku i olakšan pristup tehnologijama;
- (g) postupno učvrstiti funkcije sjedišta UN-a u Najrobiju i ojačati njegovo regionalno prisustvo u cilju pomoći zemljama, na njihov zahtjev, u implementaciji njihovih nacionalnih ekoloških politika, uz blisku saradnju sa ostalim relevantnim tijelima u sistemu Ujedinjenih nacija;
- (h) osigurati aktivno učešće svih relevantnih aktera oslanjajući se na najbolje prakse i modele iz

relevantnih multilateralnih institucija i istražujući nove mehanizme za promovisanje transparentnosti i efektivnog učešća civilnog društva.

89. Prepoznamo da multilateralni dogovori po pitanjima životne sredine značajno doprinose održivom razvoju. Prepoznamo aktivnosti koje su već urađene u cilju poboljšanja saglasnosti između tri konvencije koje su se odnosile na hemikalije i otpad (Bazelska konvencija o kontroli prekograničnog kretanja opasnih otpada i njihovom odlaganju,³² Rotterdamska konvencija o postupku davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja za određene opasne hemikalije i pesticide u međunarodnoj trgovini³³ i Stokholmska konvencija o postojanim organskim zagađivačima³⁴). Podstičemo sve strane u multilateralnim ekološkim sporazumima da razmotre dalje mjere u ovim i drugim tematskim blokovima, i da, prema okolnostima, promovišu dosljednost politika na svim relevantnim nivoima, da unaprijede efikasnost, redukuju nepotrebna preklapanja i dupliranja, i da poboljšaju koordinaciju

32 United Nations, Treaty Series, vol. 1673, No. 28911.

33 Ibid., vol. 2244, No. 39973.

34 Ibid., vol. 2256, No. 40214.

i saradnju između učesnika multilateralnih ekoloških dogovora, uključujući tu i tri konvencije iz Rija, kao i sa lokalnim jedinicama sistema Ujedinjenih nacija.

90. Naglašavamo potrebu za nastavljanjem redovnog praćenja stanja i promjena prirodne sredine na Zemlji i posljedičnih uticaja na ljudsko blagostanje. U tom smislu ohrabrujemo inicijative kao što je proces Globalne ekološke perspektive (Global Environment Outlook) koji ima za cilj da na jednom mjestu prikupi informacije i procjene u vezi sa životnom sredinom i da izgradi nacionalne i regionalne kapacitete za podršku informisanom donošenju odluka.

D. Međunarodne finansijske institucije i operativna djelatnost Ujedinjenih nacija

91. Prepoznajemo da bi održivom razvoju trebalo ukazati dužnu pažnju u okviru programa, fondova i specijalizovanih agencija sistema Ujedinjenih nacija i ostalih relevantnih entiteta kao što su međunarodne finansijske institucije i Konferencija Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju u skladu sa njihovim postojećim mandatima. U tom smislu, pozivamo ih da dalje unaprijede potpuno integrisanje principa održivog razvoja u njihove mandate, programe, strategije i procese donošenja odluka, i da time podrže napore svih zemalja, a posebno zemalja u razvoju, za postizanje održivog razvoja.

92. Ponovo potvrđujemo važnost širenja i jačanja učešća zemalja u razvoju u međunarodnom donošenju odluka i uspostavljanju normi na polju ekonomije, i u tom smislu, skrećemo pažnju na nedavno donijete važne odluke o reformi upravljačkih struktura, sistema kvota i glasačkih prava Breton-Vuds institucije tako da bolje odražavaju realnosti sadašnjeg trenutka i unapređuju ulogu i učešće zemalja u razvoju, i ponavljamo važnost reforme načina upravljanja ovim

institucijama u cilju poboljšanja njihove efektivnosti, kredibiliteta, odgovornosti i legitimnosti.

93. Pozivamo na dalje potpuno integrisanje tri dimenzije održivog razvoja u cjelokupni sistem Ujedinjenih nacija, i zahtijevamo od Generalnog sekretara da izvijesti Skupštinu, kroz Ekonomski i socijalni savjet, o napretku koji je u tom smislu postignut. Takođe tražimo i smatramo značajnim jačanje koordinacije politika u ključnim strukturama Sekretarijata Ujedinjenih nacija, kako bi se obezbijedila usaglašenost cijelog sistema radi podrške održivom razvoju, kao i odgovornost prema državama članicama.
94. Pozivamo upravne organe fondova, programa i specijalizovanih agencija razvojnog sistema Ujedinjenih nacija da razmotre odgovarajuće mjere za integrisanje društvene, ekonomske i ekološke dimenzije u sve operativne djelatnosti sistema Ujedinjenih nacija. Takođe naglašavamo da je povećanje finansijskog doprinosa razvojnog sistemu Ujedinjenih nacija ključno za postizanje međunarodno dogovorenih razvojnih ciljeva, uključujući Milenijumske razvojne ciljeve, i u tom

smislu prepoznamo postojanje uzajamne veze između povećane djelotvornosti, efikasnosti i usaglašenosti razvojnog sistema Ujedinjenih nacija, postizanja konkretnih rezultata u pomoći zemljama u razvoju u iskorjenjivanju siromaštva i postizanja trajnog ekonomskog rasta i održivog razvoja.

95. Naglašavamo potrebu da se pojačaju operativne djelatnosti u cilju razvoja sistema Ujedinjenih nacija za djelovanje na terenu koje su u saglasnosti sa nacionalnim prioritetima zemalja u razvoju a u vezi sa održivim razvojem. U tom smislu, naglašavamo da osnovne karakteristike i principi operativnih aktivnosti Ujedinjenih nacija uspostavljeni kroz relevantne rezolucije Generalne skupštine obezbjeđuju sveobuhvatni okvir za sva pitanja koja se tiču razvojne pomoći Ujedinjenih nacija na terenu. Prepoznamo značaj jačanja koordinacije u sistemu Ujedinjenih nacija. Očekujemo rezultate nezavisne procjene inicijative „Djelujemo kao jedan“.

96. Pozivamo sistem Ujedinjenih nacija da unaprijedi upravljanje objektima i djelatnostima uzimajući u obzir održive prakse, oslanjajući se na postojeće aktivnosti i promovirajući ekonomičnost, a sve u skladu sa pravnim okvirima, uključujući tu finansijska pravila i propise, i poštujući odgovornost prema državama članicama.

E. Djelatnosti na regionalnom, nacionalnom, subnacionalnom i lokalnom nivou

97. Prepoznajemo značaj regionalne dimenzije održivog razvoja. Regionalni okviri mogu da dopune i olakšaju efektivno pretvaranje politika održivog razvoja u konkretne akcije na nacionalnom nivou.

98. Ohrabrujemo regionalne, nacionalne, subnacionalne i lokalne vlasti da razviju i koriste strategije za održivi razvoj kao ključni instrument za usmjeravanje procesa donošenja odluka i implementacije održivog razvoja na svim nivoima, i u tom smislu prepoznajemo da su integrisani podaci i informacije o društvu, ekonomiji i životnoj sredini, kao i efektivna analiza i procjena implementacije značajni činioci u procesu donošenja odluka.

99. Ohrabrujemo aktivnosti na regionalnom, nacionalnom, subnacionalnom i lokalnom nivou kojima se promoviše pristup informacijama, uključivanje javnosti i pristup pravosuđu u oblasti životne sredine, u odgovarajućim slučajevima.

100. Naglašavamo da regionalne i subregionalne organizacije, uključujući regionalne komisije Ujedinjenih nacija i njihove subregionalne kancelarije, imaju značajnu ulogu u promovisanju izbalansirane integracije ekonomske, društvene i ekološke dimenzije održivog razvoja u regionima u kojima djeluju. Podvlačimo potrebu da se ove institucije podrže, kroz sistem Ujedinjenih nacija, u efektivnoj praktičnoj primjeni principa održivog razvoja, i potrebu da se olakša usaglašavanje institucija i usklađivanje relevantnih razvojnih politika, planova i programa. U tom smislu, apelujemo na ove institucije da održi razvoj postave za prioritet, kroz, *inter alia*, djelotvorniju i efektivniju izgradnju kapaciteta, razvoj i implementaciju regionalnih sporazuma i dogovora, prema okolnostima, kao i kroz razmjenu informacija, najboljih praksi i naučenih lekcija. Takođe ohrabrujemo regionalne i međuregionalne inicijative za održivi razvoj. Dalje, prepoznavamo potrebu da se obezbijedi djelotvorna veza između globalnih, regionalnih, subregionalnih i nacionalnih procesa za unapređenje održivog razvoja. Ohrabrujemo unapređenje regionalnih komisija Ujedinjenih nacija i njihovih subregionalnih kancelarija da u skladu

sa svojim mogućnostima podrže zemlje članice u implementaciji održivog razvoja.

101. Podvlačimo potrebu za koherentnijim i integrisanim planiranjem i donošenjem odluka na nacionalnom, subnacionalnom i lokalnom nivou, prema okolnostima, i u tom cilju pozivamo sve države da ojačaju nacionalne, subnacionalne i/ili lokalne institucije ili relevantna tijela i procese koji uključuju više aktera, prema potrebama, koji se bave održivim razvojem, kao i da obezbijede koordinaciju po pitanjima održivog razvoja i da omoguće efektivnu integraciju tri dimenzije održivog razvoja.
102. Dobro došle su regionalne i međuregionalne inicijative za održivi razvoj, kao što je Partnerski program Zeleni most (Green Bridge Partnership Programme), koji je dobrovoljan i otvoren za učešće svih partnera.
103. Podvlačimo potrebu da se obezbijedi dugoročna politička posvećenost održivom razvoju, uzimajući u obzir nacionalne okolnosti i prioritete, i u tom smislu ohrabrujemo sve države da preduzmu neophodne mjere i akcije za postizanje održivog razvoja.

V Okvir za djelovanje i nastavak aktivnosti

A. Tematske oblasti i međusektorska pitanja

104. Prepoznamo da je za postizanje ciljeva Konferencije Ujedinjenih nacija o održivom razvoju, naime da se osigura obnovljena politička podrška održivom razvoju, kao i da se razmotre teme zelene ekonomije u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva i institucionalnog okvira za održivi razvoj, neophodno da se obavežemo da ćemo razmotriti preostale nedostatke u implementaciji zaključnih dokumenata glavnih samita o održivom razvoju, da ćemo rješavati nove i nadolazeće izazove i da ćemo iskoristiti nove mogućnosti, kroz akcije navedene ispod u ovom okviru za djelovanje, obezbjeđujući prema potrebi sredstva za njihovu implementaciju. Prepoznamo da su ciljevi, zadaci i indikatori, uključujući, prema okolnostima, i rodno-osjetljive indikatore, dragocjeni za mjerenje i ubrzanje napretka. Dalje skrećemo pažnju da napredak u implementaciji dolje navedenih akcija može biti

unaprijeđen dobrovoljnom razmjenom informacija, znanja i iskustava.

Iskorjenjivanje siromaštva

105. Prepoznamo da je u ovom trenutku (tri godine do 2015 – zacrtanog datuma za ostvarenje Milenijumskih razvojnih ciljeva), iako je postignut napredak u smanjenju siromaštva u nekim regionima, ovaj napredak bio neravnomjeran i da se broj ljudi koji žive u siromaštvu u određenim zemljama i dalje povećava, kao i da žene i djeca čine većinu najugroženijih grupa, posebno u najmanje razvijenim zemljama a naročito u Africi.
106. Prepoznamo da je trajni, inkluzivni i pravični ekonomski rast u zemljama u razvoju ključni uslov za iskorjenjivanje siromaštva i gladi i za postizanje Milenijumskih razvojnih ciljeva. U tom smislu, naglašavamo da bi nacionalni naponi zemalja u razvoju trebalo da budu podržani podsticajnim okruženjem kome je cilj da se prošire razvojne mogućnosti zemalja u razvoju. Naglašavamo takođe potrebu da se iskorjenjenju siromaštva dâ najviši prioritet u okviru razvojnih programa Ujedinjenih

nacija, kao i da se osnovni uzroci i izazovi siromaštva tretiraju kroz integrisane, usaglašene i dosljedne strategije na svim nivoima.

107. Prepoznajemo da promovisanje univerzalnog pristupa socijalnim uslugama može dati značajan doprinos učvršćivanju i postizanju dobrobiti razvoja. Sistem socijalne zaštite kojim se tretiraju i redukuju nejednakost i socijalna isključenost neophodan je za iskorjenjenje siromaštva i unapređenje postignuća Milenijumskih razvojnih ciljeva. U tom smislu, snažno podržavamo inicijative koje imaju za cilj poboljšanje socijalne zaštite za sve ljude.

Bezbjednost hrane, ishrana i održiva poljoprivreda

108. Potvrđujemo svoje obaveze koje se tiču prava svih na pristup prehrambenim proizvodima koji su bezbjedni, količinski dovoljni i hranljivi, u skladu sa pravom na adekvatnu ishranu i osnovnim pravom svih da ne gladuju. Prepoznajemo da su bezbjednost hrane i ishrana postali urgentni globalni izazovi i u tom smislu dalje potvrđujemo našu posvećenost poboljšanju prehrambene sigurnosti i pristupa hrani koja je adekvatna, bezbjedna i hranljiva, za

sadašnje i buduće generacije, uključujući i hranu za djecu mlađu od dvije godine, u skladu sa pet principa Rimske deklaracije o svjetskoj sigurnosti hrane usvojene 16. novembra 2009,³⁵ i kroz, prema prilikama, nacionalne, regionalne i globalne strategije o prehrambenoj sigurnosti i ishrani.

109. Prepoznajemo da značajan dio siromašnih na svijetu živi u ruralnim sredinama, i da ruralne zajednice igraju značajnu ulogu u ekonomskom razvoju mnogih zemalja. Naglašavamo potrebu da se revitalizuju sektori poljoprivrede i ruralnog razvoja, posebno u zemljama u razvoju, na ekonomski, društveno i ekološki održiv način. Prepoznajemo značaj preduzimanja potrebnih mjera za bolje ispunjenje potreba ruralnih zajednica kroz, *inter alia*, poboljšanje pristupa kreditima i drugim finansijskim uslugama, tržištima, sigurnom zakupu zemlje, zdravstvenoj zaštiti, socijalnim uslugama, obrazovanju, obukama, znanju i odgovarajućim priuštivim tehnologijama, uključujući tehnologije za efikasno navodnjavanje, korišćenje prečišćene

.....
³⁵ Pogledati Organizacija Ujedinjenih nacija za hranu i poljoprivredu/ Food and Agriculture Organization of the United Nations, dokument WSFS 2009/2.

otpadne vode i prikupljanje vode i njeno skladištenje, i to za poljoprivredne proizvođače, naročito male proizvođače, žene, starosjedilačke narode i ljude koji žive u teškim uslovima. Ponovo napominjemo značaj osnaživanja žena u ruralnim oblastima jer su one ključni akteri za poboljšanje poljoprivrednog i ruralnog razvoja i za prehrambenu sigurnost i ishranu. Prepoznamo, takođe, značaj tradicionalnih održivih poljoprivrednih praksi, uključujući tradicionalne sisteme snabdijevanja sjemenom, posebno za mnoge starosjedilačke narode i lokalne zajednice.

110. Imajući u vidu raznovrsnost poljoprivrednih uslova i sistema, odlučni smo da povećamo održivu poljoprivrednu proizvodnju i produktivnost na globalnom nivou, i kroz poboljšanje funkcionisanja tržišta i trgovinskih sistema i jačanje međunarodne saradnje, naročito za zemlje u razvoju, kroz povećanje javnog i privatnog investiranja u održivu poljoprivredu, upravljanje zemljištem i ruralni razvoj. Ključne oblasti za investiranje i podršku uključuju: održive poljoprivredne prakse; ruralnu infrastrukturu, kapacitete za skladištenje i odgovarajuće tehnologije; istraživanja i razvojne

aktivnosti u vezi sa tehnologijama održive poljoprivrede; razvoj jakih poljoprivrednih zadruga i vrijednosnih lanaca; i jačanje veza između sela i grada. Takođe prepoznamo i potrebu da se znatno smanje gubici hrane poslije žetve i drugi gubici hrane kao i da se smanji količina otpada kroz cjelokupni lanac snabdijevanja hranom.

111. Iznova potvrđujemo neophodnost promovisanja, unapređenja i podržavanja održivije poljoprivrede, uključujući zemljoradnju, stočarstvo, šumarstvo, ribarstvo i akvakulturu, koja poboljšava prehrambenu sigurnost, iskorjenjuje glad i ekonomski je isplativa, obezbjeđujući uz to očuvanje zemljišta, voda, biljnih i životinjskih genetskih resursa, biološke raznovrsnosti i ekosistema, i poboljšavajući otpornost na klimatske promjene i prirodne katastrofe. Prepoznamo, takođe, potrebu da se održe prirodni ekološki procesi koji obezbjeđuju podršku sistemima za proizvodnju hrane.

112. Naglašavamo potrebu da se unaprijede sistemi za održivo stočarstvo, poboljšanjem zemljišta za ispašu i sistemima navodnjavanja koji su u skladu sa

nacionalnim politikama, zakonodavstvom, pravilima i propisima, kroz unapređenje održivih sistema za upravljanje vodama, i napore da se iskorijene stočne bolesti i spriječi njihovo širenje, prepoznajući da je život poljoprivrednika, uključujući stočare, usko povezan sa zdravljem stoke.

113. Takođe naglašavamo ključnu ulogu zdravih morskih ekosistema, održivog uzgajanja riba i održive akvakulture za prehrambenu sigurnost i ishranu, i za obezbjeđivanje sredstava za život miliona ljudi.
114. Odlučni smo da preduzmemo mjere za unapređenje poljoprivrednih istraživanja, obrazovnih aktivnosti, obuke i obrazovanja u cilju poboljšanja poljoprivredne produktivnosti i održivosti kroz dobrovoljnu razmjenu znanja i dobrih praksi. Riješeni smo, dalje, da poboljšamo pristup informacijama, tehničkom znanju i vještinama, između ostalog uz pomoć novih informacija i komunikacionih tehnologija koje osnažuju poljoprivrednike, ribare i šumare da biraju između različitih metoda za postizanje održive poljoprivredne proizvodnje. Pozivamo na jačanje međunarodne saradnje u istraživanjima koja imaju za cilj razvoj poljoprivrede.

115. Iznova potvrđujemo značajan rad i inkluzivni karakter Komiteta za svjetsku sigurnost hrane, kroz njegovu ulogu u olakšavanju državno iniciranih procjena održive proizvodnje hrane i prehrambene sigurnosti, i podstičemo sve zemlje da posvete dužnu pažnju razmatranju implementacije Dobrovoljnih smjernica Komiteta za svjetsku sigurnost hrane o odgovornom upravljanju zakupom zemlje, ribnjaka i šuma u kontekstu nacionalne sigurnosti hrane. Zapažamo i tekuće diskusije na temu odgovornih investicija u oblasti poljoprivrede u okviru Komiteta za svjetsku prehrambenu sigurnost, kao i principe za odgovorno investiranje u poljoprivredu.
116. Naglašavamo potrebu da se utvrde osnovni uzroci prevelike nestabilnosti cijena hrane, uključujući strukturne uzroke na svim nivoima, kao i potrebu da se reguliše rizik u vezi sa visokim i krajnje nestabilnim cijenama poljoprivrednih proizvoda, i posljedice koje on ima po sigurnost hrane i ishranu, kao i za poljoprivrednike sa malim posjedima i siromašne stanovnike gradova.

117. Podvlačimo značaj pravovremenog, tačnog i transparentnog informisanja u rješavanju problema prevelike nestabilnosti cijena hrane, i u tom smislu skrećemo pažnju na Tržišni informacijski sistem za poljoprivredu koji se nalazi u Organizaciji Ujedinjenih nacija za hranu i poljoprivredu i apelujemo na međunarodne organizacije-učesnice, aktere iz privatnog sektora i vlade da obezbijede javnu distribuciju pravovremenih i kvalitetnih informacija o proizvodima koji se tiču tržišta hrane.

118. Iznova potvrđujemo da će univerzalni, otvoreni, nediskriminatorni i pravični sistem trgovanja zasnovan na poštovanju pravila unaprijediti poljoprivredni i ruralni razvoj u zemljama u razvoju i doprinijeti svjetskoj prehrambenoj sigurnosti. Apelujemo da se kroz nacionalne, regionalne i međunarodne strategije promoviraju učešće poljoprivrednika, posebno poljoprivrednika sa malim posjedima, uključujući žene, u lokalna, domaća, regionalna i međunarodna tržišta.

Snabdijevanje vodom i sanitarni uslovi

119. Prepoznajemo da su vodni resursi u srži održivog razvoja jer su blisko povezani sa velikim brojem ključnih globalnih izazova. Iz tog razloga još jednom napominjemo značaj integrisanja vodnih resursa u održivi razvoj i podvlačimo kritičnu važnost snabdijevanja vodom i obezbjeđivanja sanitarnih uslova u okviru tri dimenzije održivog razvoja.

120. Iznova potvrđujemo obaveze iz Plana implementacije iz Johanesburga i Milenijumske deklaracije koji se tiču prepolovljavanja do 2015. godine broja ljudi bez pristupa bezbjednoj pijaćoj vodi i osnovnim sanitarnim uslovima kao i razvoja integrisanog upravljanja vodnim resursima i planovima za efikasno korišćenje vode sa ciljem da se osigura održiva upotreba vode. Obavezujemo se da ćemo postupno realizovati pristup bezbjednoj i priuštivoj pijaćoj vodi i osnovne sanitarne uslove za sve, što je neophodno za iskorjenjenje siromaštva, osnaživanje žena i zaštitu zdravlja ljudi, kao i da ćemo značajno unaprijediti implementaciju integrisanog upravljanja vodnim resursima na svim nivoima prema okolnostima. U tom smislu ponovo potvrđujemo

svoje obaveze za pružanje podrške ovim naporima, naročito u zemljama u razvoju, kroz pokretanje resursa iz svih izvora, izgradnju kapaciteta i prenos tehnologija.

121. Ponovo potvrđujemo obaveze koje se tiču ljudskog prava na bezbjednu pijaću vodu i sanitarne uslove, koje će se postupno realizovati za naše narode uz puno poštovanje nacionalnog suvereniteta. Takođe naglašavamo svoju posvećenost Međunarodnoj dekadi akcije „Voda za život“ od 2005. do 2015.
122. Prepoznamo ključnu ulogu ekosistema za održavanje količine i kvaliteta vode i podržavamo akcije u okviru nacionalnih granica za zaštitu i održivo upravljanje ovim ekosistemima.
123. Podvlačimo potrebu da se usvoje mjere za rješavanje problema poplava, suša i nedostatka vode, uzimajući u obzir ravnotežu između ponude i potražnje vode, i uključujući, prema okolnostima, nekonvencionalne izvore vode, kao i potrebu da se pokrenu finansijski resursi i investicije u infrastrukturu za snabdijevanje vodom i sanitarne usluge, u skladu sa nacionalnim prioritetima.

124. Naglašavamo potrebu da se usvoje mjere za značajno smanjenje zagađenja voda i poboljšanje kvaliteta vode, za značajno poboljšanje tretmana otpadnih voda i efikasnog korišćenja vode, i za smanjenje gubitaka vode. Naglašavamo da je u tom cilju neophodna međunarodna pomoć i saradnja.

Energija

125. Prepoznamo da energija igra ključnu ulogu u procesu razvoja, s obzirom na to da pristup održivim modernim energetskekim uslugama doprinosi iskorjenjivanju siromaštva, spašava živote, poboljšava zdravlje i pomaže da se obezbijede osnovne ljudske potrebe. Naglašavamo da su ove usluge od suštinskog značaja za socijalnu inkluziju i ravnopravnost polova, kao i da je energija ključni činilac za proizvodnju. Obavezujemo se da olakšamo podršku za pristup ovim uslugama za 1.4 milijarde ljudi širom svijeta koji ih trenutno nemaju. Prepoznamo da je pristup ovim uslugama ključan za postizanje održivog razvoja.

126. Naglašavamo potrebu da se rješavaju problemi pristupa održivim modernim energetskekim uslugama za sve, naročito za siromašne, koji ne mogu sebi da priušte ove usluge čak i kada su one dostupne. Naglašavamo potrebu da se preduzmu dalje mjere za poboljšanje ove situacije, kroz pokretanje adekvatnih finansijskih resursa, tako da se ove usluge obezbijede na pouzdan, priuštiv, ekonomičan i društveno i ekološki prihvatljiv način u zemljama u razvoju.

127. Iznova potvrđujemo podršku implementaciji nacionalnih i subnacionalnih politika i strategija, zasnovanih na individualnim nacionalnim okolnostima i razvojnim težnjama, kroz korišćenje energije iz različitih izvora za pokrivanje razvojnih potreba, i to kroz: povećano korišćenje obnovljivih izvora energije i drugih nisko-emisionih tehnologija, efikasnije korišćenje energije, veće oslanjanje na napredne energetske tehnologije uključujući čistije tehnologije za fosilna goriva, i kroz održivu upotrebu tradicionalnih izvora energije. Obavezujemo se da ćemo promovisati dostupnost održivih modernih energetskekih

usluga za sve kroz nacionalne i subnacionalne aktivnosti, *inter alia*, u cilju postizanja elektrifikacije i širenja održivih rješenja za pripremu hrane i grijanje, uključujući zajedničke akcije radi razmjene najboljih praksi i usvajanja politika prema potrebi. Apelujemo na vlade da rade na stvaranju podsticajnih okruženja koja olakšavaju investiranje iz javnog i privatnog sektora u relevantne i potrebne čistije energetske tehnologije.

128. Prepoznajemo da su poboljšanje energetske efikasnosti, povećanje udjela energije iz obnovljivih resursa i od čistijih i energetskeki efikasnih tehnologija od velikog značaja za održivi razvoj, i u smislu borbe sa klimatskim promjenama. Takođe prepoznajemo potrebu za energetskeki efikasnim mjerama u urbanom planiranju, zgradama i transportu, i u proizvodnji dobara i usluga i dizajnu proizvoda. Takođe prepoznajemo značaj promocije podsticajnih mjera i uklanjanja prepreka za energetskeki efikasnost i diversifikaciju izvora energije, između ostalog kroz promociju istraživanja i razvoja u svim zemljama, uključujući zemlje u razvoju.

129. Bilježimo početak inicijative Generalnog sekretara pod nazivom „Održiva energija za sve“, koja se fokusira na pristup energiji, energetske efikasnost, i održive izvore energije. Odlučni smo da radimo na tome da održiva energija za sve postane realnost, i da, kroz to, pomognemo iskorjenjivanju siromaštva i ostvarivanju održivog razvoja i globalnog napretka. Prepoznajemo da su aktivnosti zemalja koje se tiču širih tema u oblasti energetike od velikog značaja i da su postavljene kao prioritete u skladu sa sopstvenim specifičnim izazovima, kapacitetima i okolnostima, uključujući njihove raznovrsne izvore energije.

Održivi turizam

130. Naglašavamo da dobro planiranje i upravljanje u oblasti turizma može značajno doprinijeti ostvarenju tri dimenzije održivog razvoja, da je usko povezano sa ostalim sektorima, i da može rezultirati otvaranjem pristojnih radnih mjesta i stvaranjem mogućnosti za trgovinu. Prepoznajemo potrebu da se podrže aktivnosti u oblastima održivog turizma i odgovarajućeg razvoja kapaciteta, koje promovišu ekološku svijest, čuvaju i štite prirodnu sredinu, divlji životinjski svijet, floru, biološku raznovrsnost,

ekosisteme i kulturnu raznovrsnost, i unapređuju dobrostanje i sredstva za život lokalnih zajednica kroz podršku njihovim lokalnim ekonomijama i ljudskom i prirodnom okruženju kao cjelini. Pozivamo na poboljšanje podrške aktivnostima u oblastima održivog turizma i odgovarajuće izgradnje kapaciteta u zemljama u razvoju u cilju doprinosa postizanju održivog razvoja.

131. Podstičemo promociju investicija u održivi turizam, uključujući eko-turizam i kulturni turizam, što može uključiti stvaranje malih i srednjih preduzeća i olakšanje pristupa finansijama, kroz mikrokredite za siromašne, starosjedilačke narode i lokalne zajednice u oblastima sa visokim potencijalom za eko-turizam. U tom smislu, podvlačimo značaj uspostavljanja, tamo gdje je potrebno, odgovarajućih smjernica i propisa u skladu sa nacionalnim prioritetima i zakonodavstvom za promovisanje i podršku održivom turizmu.

Održivi transport

132. Skrećemo pažnju na to da su transport i mobilnost od suštinskog značaja za održivi razvoj. Održivi transport može unaprijediti ekonomski rast i poboljšati pristupačnost. Održivi transport dozvoljava postizanje bolje integrisanosti ekonomije uz mogućnost očuvanja prirodne sredine. Prepoznajemo važnost efikasnog prevoza ljudi i dobara, i pristupa ekološkom, bezbjednom i priuštivom transportu kao načinu za poboljšanje socijalne jednakosti, zdravlja, rezilijentnosti gradova, veza između sela i grada i produktivnosti ruralnih područja. U tom smislu, uračunavamo bezbjednost na putevima kao dio naših napora da se postigne održivi razvoj.
133. Podržavamo razvoj održivih sistema transporta, uključujući energetske efikasne, multimodalne transportne sisteme, posebno masovne sisteme javnog prevoza, ekološki čista goriva i vozila, kao i unaprijeđene sisteme prevoza u ruralnim područjima. Prepoznajemo potrebu da se promoviše integrisan pristup kreiranju politika na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou koje se

tiču transportnih usluga i sistema koji promovišu održivi razvoj. Takođe prepoznajemo da posebne razvojne potrebe zemalja u razvoju bez izlaska na more i tranzitnih zemalja u razvoju moraju biti uzete u obzir pri uspostavljanju održivih transportnih sistema. Prepoznajemo da je u tom smislu zemljama u razvoju potrebna međunarodna podrška.

Održivi gradovi i naselja

134. Prepoznajemo da, ukoliko su dobro planirani i razvijeni, uključujući kroz sveobuhvatno planiranje i pristup upravljanju, gradovi mogu pomoći stvaranju ekonomski, socijalno i ekološki održivih društava. U tom smislu, prepoznajemo potrebu za cjelovitim pristupom razvoju gradova i naselja koji obezbjeđuje pristupačne cijene stanovanja i infrastrukture i kome su prioritet poboljšanje stanja u sirotinjskim naseljima i urbana regeneracija. Obavezujemo se da ćemo raditi na unapređenju naselja, uključujući životne i radne uslove za gradsko i seosko stanovništvo u kontekstu iskorjenjivanja siromaštva tako da svi ljudi imaju pristup osnovnim uslugama, stanovanju i prevozu.

Takođe prepoznamo potrebu za konzervacijom, prema prilikama, prirodne i kulturne baštine u naseljima, revitalizacijom historijskih područja i rehabilitacijom gradskih centara.

135. Obavezujemo se na promovisanje cjelovitog pristupa planiranju i gradnji održivih gradova i urbanih naselja, uključujući kroz podršku lokalnim vlastima, povećanu svijest javnosti i unapređeno učesće građana/ki, uključujući siromašne, u procesu donošenja odluka. Takođe se obavezujemo da ćemo promovisati politike održivog razvoja koje podržavaju inkluzivno stanovanje i socijalne usluge; bezbjedno i zdravo životno okruženje za sve, naročito za djecu, mlade, žene, stare i osobe sa invaliditetom; priuštviti i održivi transport i energiju; promociju, zaštitu i obnavljanje gradskih zelenih površina; pristup bezbjednoj i čistoj pijaćoj vodi i sanitarnim uslovima; zdrav kvalitet vazduha; stvaranje pristojnih radnih mjesta; i unaprijeđeno urbano planiranje i poboljšanje stanja u sirotinjskim naseljima. Dalje podržavamo održivo upravljanje otpadom, kroz primjenu principa „redukcije, ponovne upotrebe i reciklaže.“ Naglašavamo da je značajno razmotriti smanjenje rizika od katastrofa,

rezilijentnost i klimatske rizike u gradovima. Prepoznamo napore gradova da izbalansiraju razvoj sa ruralnim područjima.

136. Naglašavamo značaj povećanja broja velikih gradskih područja, većih i manjih gradova koji primjenjuju politike održivog urbanog planiranja i projektovanja u cilju efektivnog odgovora na očekivani rast urbane populacije u dolazećim dekadama. Bilježimo da je za održivo urbano planiranje korisno da se uključe različiti sudionici kao i da se koriste podaci i informacije razvrstani prema polu, koji se tiču demografskih trendova, raspodjele dohodaka i neformalnih naselja. Prepoznamo značajnu ulogu opštinskih vlasti u formiranju vizije održivih gradova, od inicijacije planskog procesa do revitalizacije starijih gradova i gradskih krajeva, uključujući kroz usvajanje programa energetske efikasnosti u održavanju zgrada i razvoj održivih, lokalno prilagođenih sistema transporta. Dalje prepoznamo značaj planiranja za mješovite namjene i podrške nemotorizovanom kretanju, uključujući kroz promociju infrastrukture za pješake i bicikliste.

137. Prepoznajemo da partnerstva među gradovima i zajednicama igraju značajnu ulogu u promociji održivog razvoja. U tom smislu, naglašavamo potrebu da se ojačaju postojeći mehanizmi i platforme za saradnju, partnerski aranžmani i drugi implementacioni instrumenti za unapređenje usaglašene primjene Habitat agende,³⁶ uz aktivno učešće svih relevantnih tijela Ujedinjenih nacija i sa opštim ciljem postizanja održivog urbanog razvoja. Dalje prepoznajemo kontinuiranu potrebu za odgovarajućim i predvidivim finansijskim doprinosima Habit agendi Ujedinjenih nacija i Fondaciji za ljudska naselja kako bi se osigurala pravovremena, djelotvorna i konkretna globalna primjena Agende habitat.

Zdravlje i stanovništvo

138. Prepoznajemo da je zdravlje preduslov za sve tri dimenzije održivog razvoja, kao i njihov ishod i indikator. Razumijemo da ciljevi održivog razvoja mogu biti postignuti samo uz odsustvo široko

³⁶ *Report of the United Nations Conference on Human Settlements (Habitat II), Istanbul, 3–14. jun 1996.* (United Nations publication, Sales No. E.97.IV.6), poglavlje I, rezolucija 1, dodatak II.

rasprostranjenih, iscrpljujućih zaraznih i nezaraznih bolesti, i samo na onim mjestima gdje stanovništvo može dostići stanje fizičkog, mentalnog i društvenog blagostanja. Uvjereni smo da je djelovanje u vezi sa društvenim i ekološkim faktorima zdravlja, kako u interesu siromašnih i ranjivih tako i u interesu čitavog stanovništva, značajno za stvaranje inkluzivnih, pravičnih, ekonomski produktivnih i zdravih društava. Pozivamo na punu realizaciju prava na uživanje najvišeg mogućeg standarda fizičkog i mentalnog zdravlja.

139. Prepoznajemo takođe i značaj univerzalnog zdravstvenog osiguranja za poboljšanje zdravlja, društvene kohezije i održivog ljudskog i ekonomskog razvoja. Obavezujemo se da ćemo ojačati zdravstvene sisteme u cilju dostizanja pravičnog i univerzalnog zdravstvenog osiguranja. Pozivamo sve relevantne činioce da se uključe u koordinisanu međusektorsku akciju u cilju hitnog rješavanja zdravstvenih potreba svjetskog stanovništva.

140. Naglašavamo da HIV i AIDS, malarija, tuberkuloza, grip, dječja paraliza i ostale zarazne bolesti ostaju razlog za ozbiljnu zabrinutost na globalnom nivou,

i obavezujemo se da ćemo udvostručiti napore da se ostvari univerzalni pristup prevenciji i liječenju HIV-a i njezi i podršci za HIV zaražene, i da se eliminiše prenošenje HIV-a sa majki na djecu, kao i da ćemo obnoviti i pojačati borbu protiv malarije, tuberkuloze i zanemarenih tropskih bolesti.

141. Konstatujemo da globalni teret i prijetnja od nezaraznih bolesti predstavljaju jedan od glavnih izazova za održivi razvoj u dvadeset prvom vijeku. Obavezujemo se da ćemo ojačati zdravstvene sisteme u cilju dostizanja pravičnog i univerzalnog zdravstvenog osiguranja i da ćemo promovisati priuštiv pristup prevenciji, liječenju, njezi i podršci bolesnika u vezi sa nezaraznim bolestima, posebno kada se radi o kanceru, kardiovaskularnim bolestima, hroničnim respiratornim oboljenjima i dijabetesu. Takođe se obavezujemo da ćemo uspostaviti ili ojačati međusektorske nacionalne politike za prevenciju i kontrolu nezaraznih bolesti. Prepoznamo da se sniženje nivoa zagađenja, *inter alia*, vazduha i vode, a takođe i hemijskog zagađenja, pozitivno odražava na zdravlje.

142. Iznova potvrđujemo pravo da se primjenjuju, u najvećoj mogućoj mjeri, odredbe sadržane u Sporazumu o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS sporazum),³⁷ u Deklaraciji iz Dohe o Sporazumu TRIPS i javnom zdravlju,³⁸ u odluci Generalnog savjeta Svjetske trgovinske organizacije iz avgusta 2003. o implementaciji paragrafa 6 iz Deklaracije iz Dohe,³⁹ i, kada budu završene formalne procedure usvajanja, iz amandmana na član 31 TRIPS sporazuma koji dozvoljava fleksibilan pristup zaštiti javnog zdravlja, naročito radi promocije pristupa lijekovima za sve i podrške obezbjeđenju pomoći zemljama u razvoju u tom smislu.

143. Pozivamo na dalju saradnju na nacionalnom i međunarodnom nivou u cilju ojačanja zdravstvenih sistema kroz povećano finansiranje zdravstva, dalje zapošljavanje, razvoj, obuku i zadržavanje

³⁷ Pogledati *Legal Instruments Embodying the Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations done at Marrakesh on 15 April 1994* (GATT secretariat publication, Sales No. GATT/1994-7).

³⁸ Svjetska trgovinska organizacija / World Trade Organization, dokument WT/MIN(01)/DEC/2.

³⁹ Pogledati Svjetska trgovinska organizacija / World Trade Organization, dokument WT/L/540 and Corr.1.

zdravstvenih radnika, kroz poboljšanu distribuciju i pristup bezbjednim, priuštivim, efektivnim i kvalitetnim lijekovima, vakcinama i medicinskim tehnologijama, i kroz unapređenje zdravstvene infrastrukture. Podržavamo vodeću ulogu Svjetske zdravstvene organizacije kao usmjeravajućeg i koordinirajućeg tijela koje rukovodi međunarodnim zdravstvenim radom.

144. Obavezujemo se da ćemo sistematski razmatrati demografske trendove i projekcije u našim strategijama i politikama nacionalnog, urbanog i ruralnog razvoja. Kroz dalekosežno planiranje možemo ugrabiti prilike i rješavati izazove koji se odnose na demografske promjene, uključujući migracije.
145. Pozivamo na punu i efektivnu implementaciju Platforme za akciju iz Pekinga i Programa za akciju sa Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju, i zaključnih dokumenata konferencija za njihovu ocjenu, uključujući obaveze koje vode ka tome da se osigura seksualno i reproduktivno zdravlje, kao i promociju i zaštitu svih ljudskih prava u tom kontekstu. Naglašavamo potrebu

da se obezbijedi univerzalni pristup uslugama u vezi sa reproduktivnim zdravljem, uključujući planiranje porodice i seksualno zdravlje; i integracija reproduktivnog zdravlja u nacionalne strategije i programe.

146. Obavezujemo se da ćemo smanjiti stopu smrtnosti majki i djece i da ćemo poboljšati zdravlje žena, mladih i djece. Iznova potvrđujemo svoju posvećenost rodnoj ravnopravnosti i zaštitu prava žena, muškaraca i mladih da slobodno i odgovorno odlučuju i da imaju kontrolu nad pitanjima koja se tiču njihove seksualnosti, uključujući pristup seksualnom i reproduktivnom zdravlju, bez prinude, diskriminacije i nasilja. Aktivno ćemo raditi na tome da osiguramo da zdravstveni sistemi obezbijede neophodne informacije i zdravstvene usluge u vezi sa seksualnim i reproduktivnim zdravljem žena, uključujući postizanje univerzalnog pristupa bezbjednim, efikasnim, priuštivim i prihvatljivim modernim metodama planiranja porodice, jer je ono od suštinske važnosti za zdravlje žena i poboljšanje rodne ravnopravnosti.

Promovisanje punog i produktivnog zapošljavanja, pristojnih uslova za rad za sve zaposlene, i socijalne zaštite

147. Prepoznajemo da su iskorjenjivanje siromaštva, puno i produktivno zapošljavanje i pristojni uslovi rada za sve, kao i socijalna uključenost i zaštita povezani i da se uzajamno jačaju, i da podsticajna okruženja koja ih promovišu treba da postoje na svim nivoima.
148. Zabrinuti smo zbog uslova na tržištu rada i široko rasprostranjenog nedostatka pristojnih radnih mjesta, naročito za mlade žene i muškarce. Apelujemo na vlade da rješavaju globalni izazov nezaposlenosti mladih razvijajući i primjenjujući strategije i politike koje obezbjeđuju svim mladim ljudima pristup pristojnim i produktivnim radnim mjestima, jer će stvaranje pristojnih radnih mjesta u toku sljedeće dekade biti neophodno da bi se osigurao održivi i inkluzivni razvoj i da bi se umanjilo siromaštvo.
149. Prepoznajemo značaj stvaranja radnih mjesta kroz investiranje u razvoj čvrste, djelotvorne i efikasne ekonomske i društvene infrastrukture i produktivnih kapaciteta za održivi razvoj i trajan, inkluzivan i

pravičan ekonomski rast. Pozivamo sve zemlje da povećaju obim investicija u infrastrukturu za održivi razvoj i spremni smo da podržimo fondove, programe i agencije Ujedinjenih nacija u ukazivanju pomoći i promociji napora zemalja u razvoju, a naročito najmanje razvijenih zemalja, u tom pravcu.

150. Prepoznajemo značaj stvaranja radnih mjesta kroz usvajanje dalekosežnih makroekonomskih politika koje promovišu održivi razvoj i vode ka trajnom, inkluzivnom i pravičnom ekonomskom rastu, povećavaju broj produktivnih radnih mjesta i promovišu poljoprivredni i industrijski razvoj.
151. Naglašavamo potrebu da se poboljšaju prilike za zapošljavanje i stvaranje prihoda za sve, naročito za žene i muškarce koji žive u uslovima siromaštva, i u tom smislu podržavamo nacionalne napore da se stvore nova radna mjesta za siromašne kako u ruralnim tako i u gradskim područjima, i kroz podršku malim i srednjim preduzećima.
152. Prepoznajemo da radnici treba da imaju pristup obrazovanju, radnom osposobljavanju, zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, osnovnim pravima na radu,

socijalnoj i pravnoj zaštiti, uključujući zdravlje i bezbjednost na radu i mogućnost za pristojan rad. Vlade, sindikati, zaposleni i poslodavci imaju ulogu u promovisanju pristojnog rada za sve, i treba da pomognu mladima u ostvarivanju pristupa potrebnim vještinama i radnim mjestima, i u novim sektorima i sektorima koji se tek pojavljuju. Žene i muškarci treba da imaju jednak pristup mogućnostima da steknu radne vještine kao i da ostvare zaštitu na radu. Prepoznamo značaj pravedne tranzicije, uključujući značaj programa za pomoć zaposlenima da se prilagode promjenljivim uslovima na tržištu rada.

153. Takođe prepoznamo da neformalan, neplaćen rad, kojim se uglavnom bave žene, značajno doprinosi ljudskom blagostanju i održivom razvoju. U tom smislu, obavezujemo se da ćemo raditi na postizanju bezbjednih i pristojnih uslova rada i pristupa socijalnoj zaštiti i obrazovanju.
154. Prepoznamo da mogućnosti za obezbjeđivanje pristojnog posla za sve i za stvaranje novih radnih mjesta mogu biti generisane kroz, *inter alia*, javne i privatne investicije u naučne i tehnološke inovacije, u

javne radove na obnavljanju, regeneraciji i očuvanju prirodnih resursa i ekosistema, i socijalne usluge i usluge namijenjene zajednici. Ohrabreni smo inicijativama vlada za otvaranje radnih mjesta za siromašne koja se odnose na obnovu i upravljanje prirodnim resursima i ekosistemima, i podstičemo privatni sektor da doprinese stvaranju pristojnih radnih mjesta za sve i otvaranju radnih mjesta kako za žene tako i za muškarce, a naročito za mlade, kao i kroz partnerstva sa malim i srednjim preduzećima i preduzećima kojima upravljaju zaposleni. U tom smislu prepoznamo značaj napora da se promoviše razmjena informacija i znanja o pristojnom radu za sve i stvaranju novih poslova, uključujući inicijative za kreiranje zelenih poslova i usvajanje odgovarajućih radnih vještina, i da se olakša integracija relevantnih podataka u nacionalne ekonomske i radne politike.

155. Podstičemo razmjenu iskustava i najboljih praksi u vezi sa rješavanjem problema visokog stepena nezaposlenosti i nedovoljne zaposlenosti, naročito među mladima.
156. Naglašavamo potrebu da se obezbijedi socijalna zaštita svim članovima/cama društva, uz podsticanje

rasta, rezilijentnosti, socijalne pravde i kohezije, uključujući i za lica koja nisu zaposlena u klasičnim privrednim granama. U tom smislu, snažno podstičemo nacionalne i lokalne inicijative koje imaju za cilj da obezbijede minimalnu garantovanu socijalnu zaštitu za sve građane/ke. Podržavamo dijalog na globalnom nivou o najboljim praksama socijalne zaštite koje uzimaju u obzir tri dimenzije održivog razvoja i u tom smislu skrećemo pažnju na Preporuku br. 202 Međunarodne organizacije rada koja se tiče minimalne garantovane socijalne zaštite na nivou pojedinačnih država.

157. Pozivamo Države da promovišu i efikasno štite ljudska prava i osnovne slobode svih migranata, bez obzira na njihov migracioni status, posebno žena i djece, i da se bave pitanjima međunarodne migracije kroz međunarodne, regionalne ili bilateralne sporazume i dijalog kao i uz sveobuhvatan i izbalansiran pristup, prepoznajući uloge i odgovornosti zemalja porijekla, tranzita i odredišta u promovisanju i zaštiti ljudskih prava svih migranata, i izbjegavajući pristupe koji mogu pogoršati njihovu ranjivost.

Okeani i mora

158. Prepoznajemo da okeani, mora i obalska područja čine sastavni i suštinski dio ekosistema naše planete i da su od ključnog značaja da se on održi, i da međunarodno pravo, odraženo u Konvencije Ujedinjenih nacija o pravu mora,⁴⁰ obezbjeđuje pravni okvir za očuvanje i održivu upotrebu okeana i njihovih resursa. Naglašavamo značaj očuvanja i održivog korišćenja okeana i mora i njihovih resursa za održivi razvoj, i kroz njihov doprinos iskorjenjivanju siromaštva, trajnom ekonomskom rastu, prehrambenoj sigurnosti i stvaranju održivih načina izdržavanja i pristojnog rada uz istovremenu zaštitu biološke raznovrsnosti i morskog okruženja i ublažavanje uticaja klimatskih promjena. Zbog toga se obavezujemo da ćemo štiti i obnavljati zdravlje, produktivnost i rezilijentnost okeana i morskih ekosistema, i da ćemo održavati njihovu biološku raznovrsnost, omogućavajući njihovo očuvanje i održivu upotrebu za sadašnje i buduće generacije, kao i da ćemo efikasno primjenjivati ekosistemski pristup i princip predostrožnosti u upravljanju

40 United Nations, Treaty Series, vol. 1833, No. 31363.

aktivnostima koje utiču na morsku sredinu, u saglasnosti sa međunarodnim pravom, u cilju realizacije sve tri dimenzije održivog razvoja.

159. Prepoznajemo značaj Konvencije o pravu mora za unapređenje održivog razvoja, i značaj njenog usvajanja u gotovo svim državama, i u tom smislu apelujemo na sve ugovorne zemlje da u potpunosti primjenjuju svoje obaveze koje proizilaze iz Konvencije.

160. Prepoznajemo značaj izgradnje kapaciteta zemalja u razvoju koji bi im omogućio da imaju koristi od očuvanja i održivog korišćenja okeana i mora i njihovih resursa, i u tom smislu naglašavamo da je potrebna saradnja u naučnim istraživanjima mora za implementaciju odredbi Konvencije o pravu mora i zaključnih dokumenata glavnih samita o održivom razvoju, kao i da je potreban transfer tehnologije, uzimajući u obzir Kriterijume i smjernice Međuvladine okeanografske komisije za prenos pomorske tehnologije.⁴¹

41 Pogledati Međuvladina okeanografska komisija / Intergovernmental Oceanographic Commission, dokument IOC/INF-1203.

161. Podržavamo Redovan proces izvještavanja i procjene stanja morske sredine na globalnom nivou, uključujući socio-ekonomske aspekte, koje je uspostavila Generalna skupština, i radujemo se završetku prve sveobuhvatne globalne procjene stanja morske sredine do 2014. godine u okvirima ovog Procesu i njenom budućem razmatranju u Skupštini. Podstičemo države da razmotre rezultate ove procjene na odgovarajućim nivoima.

162. Prepoznajemo značaj očuvanja i održivog korišćenja biološke raznovrsnosti mora izvan područja nacionalne jurisdikcije. Skrećemo pažnju na tekuće aktivnosti pod okriljem Generalne skupštine kojima se bavi Posebna neformalna radna grupa otvorenog sastava a koje se tiču proučavanja tema u vezi sa očuvanjem i održivim korišćenjem biološke raznovrsnosti mora izvan područja nacionalne jurisdikcije. Bazirajući se na radu Posebne neformalne radne grupe, obavezujemo se da ćemo prije završetka šezdeset devetog zasjedanja Generalne skupštine, po hitnom postupku, razmatrati pitanje očuvanja i održivog korišćenja biološke raznovrsnosti mora izvan područja nacionalne jurisdikcije, i kroz donošenje odluka o

razradi međunarodnog instrumenta baziranog na Konvenciji o pravu mora.

163. Sa zabrinutošću konstatujemo da na zdravlje okeana i njihovu biološku raznovrsnost negativno utiče zagađenje mora, uključujući zagađenje morskim otpadom, posebno plastikom, postojanim organskim zagađivačima, teškim metalima i jedinjenjima na bazi azota, iz velikog broja morskih i kopnenih izvora, uključujući brodski transport i zagađenja sa kopna. Obavezujemo se da ćemo preduzeti mjere da smanjimo učestalost i uticaj takvog zagađenja na morske ekosisteme, i kroz efikasnu primjenu relevantnih konvencija usvojenih u okviru Međunarodne pomorske organizacije, takođe i kroz praćenje relevantnih inicijativa kao što je Globalni program djelovanja u zaštiti morske sredine od kopnenih aktivnosti,⁴² kao i kroz usvajanje usaglašenih strategija u tom cilju. Dalje se obavezujemo da ćemo preduzeti mjere da se do 2025, a na osnovu prikupljenih naučnih podataka, postigne značajno smanjenje količine morskog otpada radi spriječavanja nastanka štete u obalskim i morskim sredinama.

42 Pogledati A/51/116, dodatak II.

164. Primjećujemo da strane invazivne vrste predstavljaju značajnu prijetnju morskim ekosistemima i resursima i obavezujemo se da ćemo preduzeti mjere za spriječavanje unošenja stranih invazivnih vrsta i borbu protiv njihovih negativnih uticaja na životnu sredinu, uključujući, prema okolnostima, mjere usvojene u okviru Međunarodne pomorske organizacije.

165. Primjećujemo da su povećanje nivoa mora i obalna erozija ozbiljne prijetnje za mnoga obalska područja i ostrva, naročito u zemljama u razvoju, i u tom smislu pozivamo međunarodnu zajednicu da pojača napore koji se odnose na rješavanje ovih problema.

166. Pozivamo na podršku inicijativama koje se bave rješavanjem problema povećanja kiselosti okeana i uticaja klimatskih promjena na morske i obalne ekosisteme i resurse. U tom smislu, ponovo napominjemo da je potreban zajednički rad na spriječavanju daljeg povećanja kiselosti okeana, na poboljšanju rezilijentnosti morskih ekosistema i zajednica čija sredstva za život zavise od njih, kao i na podršci naučnim istraživanjima mora, praćenju i posmatranju povećanja kiselosti okeana, naročito

ranjivih ekosistema, uključujući i kroz poboljšanu međunarodnu saradnju u toj oblasti.

167. Naglašavamo da smo zabrinuti zbog potencijalnog uticaja fertilizacije okeana na životnu sredinu. U tom smislu, pozivamo se na odluke u vezi sa fertilizacijom okeana koje su usvojila relevantna međunarodna tijela, i riješeni smo da nastavimo da se sa krajnjom obazrivošću bavimo fertilizacijom okeana, u skladu sa principom predostrožnosti.
168. Obavezujemo se da ćemo pojačati intenzitet naših napora da dostignemo ciljeve za 2015. godinu koji su dogovoreni Planom implementacije iz Johanesburga, da se pod hitno održi ili obnovi riblji fond do nivoa koji može proizvesti maksimalan održivi ulov. U tom smislu dalje se obavezujemo da ćemo preduzeti hitne mjere neophodne da se održi ili obnovi riblji fond bar do nivoa koji može proizvesti maksimalan održivi ulov, nastojeći da se ovi ciljevi postignu u što kraćem vremenskom roku, određenom biološkim karakteristikama ribljih vrsta. Da bismo to postigli obavezujemo se da hitno razradimo i primjenimo naučno zasnovane planove upravljanja, koji uključuju i smanjenje ili zaustavljanje lova ribe ili ribolovnih

aktivnosti u skladu sa stanjem fonda određene vrste. Dalje se obavezujemo da ćemo poboljšati mjere za kontrolu usputnog ulova, odbačenog ulova i drugih negativnih uticaja koje ribarstvo ima na ekosisteme, uključujući i eliminaciju destruktivnih načina ribarenja. Takođe se obavezujemo da ćemo poboljšati mjere zaštite osjetljivih morskih ekosistema od znatnih negativnih uticaja, između ostalog, kroz efikasno sprovođenje procjene uticaja. Takve mjere, uključujući i one koje sprovode odgovorne organizacije, treba da budu primijenjene u skladu sa međunarodnim pravom, odgovarajućim međunarodnim instrumentima i relevantnim rezolucijama Generalne skupštine i smjernicama Organizacije Ujedinjenih nacija za hranu i poljoprivredu.

169. Apelujemo na Države pristupnice Sporazuma o implementaciji odredbi Konvencije Ujedinjenih nacija o pravu mora od 10. decembra 1982. koje se odnose na Očuvanje i upravljanje pograničnim ribljim naseljima i vrlo migratornim vrstama⁴³ da u potpunosti primjenjuju taj Sporazum i da u

⁴³ United Nations, Treaty Series, vol. 2167, No. 37924.

potpunosti prihvate, u skladu sa Dijelom VII ovog Sporazuma, posebne zahtjeve zemalja u razvoju. Dalje, pozivamo sve Države da primjenjuju Kodeks odgovornog ribarstva⁴⁴ i planove akcije i tehničke smjernice Organizacije Ujedinjenih nacija za hranu i poljoprivredu.

170. Prepoznavamo da nezakonito, neprijavljeno i neregulirano ribarstvo lišava mnoge zemlje ključnih prirodnih resursa i predstavlja trajnu prijetnju njihovom održivom razvoju. Iznova se obavezujemo da ćemo eliminirati nelegalno, neprijavljeno i neregulirano ribarstvo kao što propisuje Plan implementacije iz Johanesburga, i da ćemo spriječavati ovakve prakse i boriti se protiv njih i na sljedeće načine: razradom i implementacijom nacionalnih i regionalnih akcionih planova u saglasnosti sa Međunarodnim planom akcije Organizacije Ujedinjenih nacija za hranu i poljoprivredu za prevenciju, spriječavanje i eliminaciju nezakonitog, neprijavljenog i nepropisanog ribarstva; implementacijom, u

saglasnosti sa međunarodnim pravom, efikasnih i usaglašenih mjera od strane obalnih država, država zastave, država luka, država iznajmljivanja brodova i zemalja državljanstva stvarnih vlasnika, kao i ostalih strana koje podržavaju ili se bave nezakonitim, neprijavljenim ili nereguliranim ribarstvom, identifikujući plovila uključena u takvo ribarenje i oduzimajući od prekršilaca dobiti proistekle iz tih aktivnosti; kao i saradnjom sa zemljama u razvoju na sistematskoj identifikaciji potreba i izgradnji kapaciteta, uključujući pomoć koja se odnosi na sisteme praćenja, kontrole, nadgledanja, pridržavanja i sprovođenja zakonskih odredbi.

171. Pozivamo Države koje su potpisale Sporazum Organizacije Ujedinjenih nacija za hranu i poljoprivredu o mjerama lučkih zemalja za prevenciju, spriječavanje i eliminaciju nelegalnog, neprijavljenog i nereguliranog ribarstva⁴⁵ da ubrzaju procedure za ratifikaciju ovog sporazuma u interesu njegovog što skorijeg stupanja na snagu.

⁴⁴ *International Fisheries Instruments with Index* (United Nations publication, Sales No. E.98.V.11), dio III.

⁴⁵ Food and Agriculture Organization of the United Nations, *Report of the Conference of FAO, Thirty-sixth Session, Rome, 18–23 November 2009* (C 2009/REP and Corr.1–3), dodatak E.

172. Prepoznajemo potrebu za transparentnim i odgovornim radom regionalnih organizacija za upravljanje ribarstvom. Prepoznajemo već učinjene napore onih regionalnih organizacija za upravljanje ribarstvom koje su sprovele nezavisne revizije svoga rada, i pozivamo sve regionalne organizacije za upravljanje ribarstvom da redovno obavljaju takve revizije i da javno objavljuju njihove rezultate. Podstičemo implementaciju preporuka koje proizilaze iz takvih revizija i preporučujemo da sveobuhvatnost ovih revizija bude pojačana s vremenom, ukoliko je neophodno.

173. Potvrđujemo svoju obavezu sadržanu u Planu implementacije iz Johaneshurga da ukinemo subvencije koje doprinose nezakonitom, neprijavljenom i neregulisanom ribarstvu i razvoju prekobrojne i prevelike flote za ribarenje, uzimajući u obzir značaj ove privredne grane za zemlje u razvoju, i iznova naglašavamo našu obavezu da ustanovimo multilateralna pravila za subvencije u ribarstvu koja će omogućiti stupanje na snagu ovlaštenja sadržanih u Planu za razvoj iz Dohe Svjetske trgovinske

organizacije⁴⁶ i Ministarske deklaracije iz Hong-Konga⁴⁷ za donošenje strožih pravila za subvencije u sektoru ribarstva, između ostalog kroz zabranu određenih oblika subvencija za ribarstvo koje doprinose upotrebi prevelike flote i prekomjernom ribarenju, prepoznajući da bi odgovarajući, efikasan, poseban i izdiferenciran tretman zemalja u razvoju i najmanje razvijenijih zemalja trebalo da bude sastavni dio pregovora Svjetske trgovinske organizacije o subvencijama u ribarstvu, uzimajući u obzir značaj ove grane za rješavanje razvojnih prioriteta, iskorjenjivanje siromaštva i obezbjeđivanje uslova za život i bezbjednost hrane. Podstičemo Države da dalje unaprijede transparentnost i izvještavanje o postojećim programima subvencija za ribarstvo posredstvom Svjetske trgovinske organizacije. Imajući u vidu stanje resursa za ribarstvo, i ne dovodeći u pitanje Ministarska ovlaštenja iz Dohe i Hong-Konga o subvencijama za ribarstvo ili potrebu da se ovi pregovori zaključe, podstičemo Države da ukinu subvencije koje

46 Pogledati A/C.2/56/7, dodatak.

47 Svjetska trgovinska organizacija / World Trade Organization, dokument WT/MIN(05)/DEC.

doprinosu upotrebi prevelike flote i prekomjernom ribarenju i da se uzdrže od uvođenja novih sličnih subvencija ili od proširenja i unapređenja postojećih.

174. Apelujemo da se do 2014. identifikuju strategije koje dalje pomažu zemljama u razvoju, posebno najmanje razvijenim zemljama i malim ostrvskim državama u razvoju, da razviju svoje nacionalne kapacitete za očuvanje, održivo upravljanje i realizaciju dobiti od održivog ribarenja, uključujući kroz poboljšan pristup tržištu za proizvode od ribarstva iz zemalja u razvoju, i da se te strategije integrišu u sve politike.
175. Obavezujemo se da ćemo ispoštovati potrebu da se obezbijedi pristup ribarenju i značaj pristupa tržištima za ribare koji love za sopstvene potrebe, u manjem obimu i za žene koje se bave ribarstvom, kao i za starosjedilačke narode i njihove zajednice, naročito u zemljama u razvoju, a posebno u malim ostrvskim zemljama u razvoju.
176. Takođe prepoznavamo važan ekonomski, društveni i ekološki značaj koralnih grebena, naročito za ostrva i ostale obalne Države, kao i značajnu osjetljivost koralnih grebena i mangrovskog rastinja na uticaj

klimatskih promjena, povećanu kiselost okeana, prekomjerno ribarenje, destruktivne ribarske prakse i zagađenje. Podržavamo međunarodnu saradnju usmjerenu na očuvanje ekosistema koralnog grebena i mangrovskog rastinja i realizaciju njihovih društvenih, ekonomskih i ekoloških preimućstava kao i na olakšavanje tehničke saradnje i dobrovoljne razmjene informacija.

177. Iznova potvrđujemo značaj zaštitnih mjera koje se odnose na određene lokacije, i u morskim zaštićenim oblastima, koje su u saglasnosti sa međunarodnim pravom i zasnovane na najboljim dostupnim naučnim podacima, i koje služe kao sredstvo za zaštitu biološke raznovrsnosti i održivog korišćenja njenih komponenti. Bilježimo odluku X/2 sa desete sjednice Konferencije strana ugovornica Konvencije o biološkoj raznovrsnosti, održane od 18. do 29. oktobra 2010, u gradu Nagoja, Japan, da se do 2020. godine 10 procenata obalskih i morskih područja, naročito oblasti od posebnog značaja za biološku raznovrsnost i ekosistemske usluge, očuvaju kroz ekološki reprezentativne i dobro povezane sisteme zaštićenih područja kojima se efikasno upravlja,

kao i kroz druge efikasne zaštitne mjera u vezi sa lokacijama.⁴⁸

Male ostrvske države u razvoju

178. Iznova potvrđujemo da male ostrvske države u razvoju ostaju i dalje poseban slučaj kada je u pitanju održivi razvoj, imajući u vidu njihove specifične slabe tačke kao što su njihove male razmjere, udaljenost, ograničena baza resursa i izvoza, i izlaganje globalnim ekološkim izazovima i eksternim ekonomskim šokovima, uključujući širok raspon uticaja klimatskih promjena i potencijalno sve češće i sve intenzivnije prirodne katastrofe. Sa zabrinutošću skrećemo pažnju na ishod petogodišnje revizije Strategije iz Mauricijusa⁴⁹ kojim se zaključuje da su male ostrvske države u razvoju napredovale manje od najvećeg broja ostalih grupacija, ili da su čak nazadovale, u ekonomskom smislu, posebno u oblasti smanjenja siromaštva i održivosti zaduživanja. Povećanje nivoa mora i

drugi negativni uticaji klimatskih promjena i dalje predstavljaju znatan rizik za male ostrvske države u razvoju i njihove napore da postignu održivi razvoj, i za mnoge od njih predstavljaju najozbiljniju prijetnju za opstanak i održivost, uključujući, za neke zemlje, zbog gubitka teritorije. Takođe, i dalje smo zabrinuti zbog toga što je, iako su male ostrvske države u razvoju pokazale napredak u oblastima rodne ravnopravnosti, zdravlja, obrazovanja i očuvanja životne sredine, njihov ukupni napredak ka ostvarenju Milenijumskih razvojnih ciljeva bio neravnomjeran.

179. Pozivamo na nastavak i pojačanje napora da se pomogne malim ostrvskim državama u razvoju u primjeni Barbadoskog programa akcije i Strategije iz Mauricijusa. Takođe pozivamo na jačanje podrške sistema Ujedinjenih nacija malim ostrvskim državama u razvoju u suočavanju sa mnogostrukim postojećim i nadolazećim izazovima sa kojima se susreću ove zemlje da bi postigle održivi razvoj.

180. Na osnovu Barbadoskog programa akcije i Strategije iz Mauricijusa, pozivamo na sazivanje treće međunarodne konferencije o malim

48 Pogledati Program Ujedinjenih nacija za životnu sredinu / United Nations Environment Programme, dokument UNEP/CBD/COP/10/27, dodatak.

49 Pogledati rezoluciju 65/2.

ostrvskim državama u razvoju u toku 2014. godine, prepoznajući značaj usaglašenih, izbalansiranih i cjelovitih mjera za rješavanje problema koji se odnose na održivi razvoj a sa kojima se suočavaju male ostrvske države u razvoju, i pozivamo Generalnu skupštinu da u toku šezdeset sedmog zasjedanja odredi formu te konferencije.

Najmanje razvijene zemlje

181. Saglasni smo da efikasno primjenjujemo Plan akcije iz Istanbula i da u potpunosti integrišemo njime određene prioritetne oblasti u sadašnji okvir za djelovanje, čija će šira primjena doprinijeti ispunjenju sveobuhvatnog cilja Plana akcije iz Istanbula da se polovina najmanje razvijenih zemalja osposobe da ispune kriterijume kako bi bile isključene iz te kategorije do 2020. godine.

Zemlje u razvoju bez izlaska na more

182. Pozivamo zemlje članice, uključujući razvojne partnere, organizacije sistema Ujedinjenih nacija i ostale relevantne međunarodne, regionalne i subregionalne organizacije, da ubrzaju dalju

implementaciju specifičnih aktivnosti u okviru pet prioriteta usaglašenih kroz Program akcije iz Almatija i prioriteta sadržanih u deklaraciji o srednjoročnoj reviziji Almati programa za akciju, na bolje koordinisan način, naročito u oblasti izgradnje, održavanja i poboljšanja saobraćajnih, skladišnih i ostalih objekata koji se tiču transporta i tranzita, uljučujući otvaranje alternativnih putnih pravaca, završetak veza koje nedostaju i poboljšanje komunikacione i energetske infrastrukture, tako da se pruži podrška održivom razvoju zemalja u razvoju bez izlaska na more.

Afrika

183. Iako prepoznajemo da je ostvaren određen napredak ka ispunjenju međunarodnih obaveza u vezi sa razvojnim potrebama Afrike, naglašavamo da su značajni izazovi u postizanju održivog razvoja na tom kontinentu i dalje prisutni.

184. Pozivamo međunarodnu zajednicu da pojača podršku i ispuni obavezu preduzimanja mjera u oblastima od ključnog značaja za održivi razvoj u Africi, i pozdravljamo napore razvojnih partnera

da pojačaju saradnju sa Novim partnerstvom za razvoj Afrike. Pozdravljamo, takođe, i napredak koji su afričke zemlje postigle u oblastima produbljiivanja demokratije, ljudskih prava, odgovorne uprave i racionalnog ekonomskog upravljanja, i ohrabrujemo afričke zemlje da istraju u svojim naporima u tom smislu. Pozivamo sve razvojne partnere Afrike, posebno razvijene zemlje, da podrže afričke države u jačanju ljudskih kapaciteta i demokratskih institucija, u saglasnosti sa njihovim prioritetima i ciljevima, u svrhu unapređenja razvoja Afrike na svim nivoima, uključujući i kroz olakšavanje prenosa tehnologije za koju je usaglašeno da je potrebna Afričkim zemljama. Prepoznavamo stalne napore afričkih zemalja da stvore podsticajno okruženje za inkluzivni razvoj koje doprinosi održivom razvoju i potrebu međunarodne zajednice da nastavi sa naporima za povećanje dotoka novih i dodatnih resursa za finansiranje razvoja iz svih izvora: javnih i privatnih, domaćih i stranih, tako da se podrže razvojni napori afričkih zemalja, i pozdravljamo različite značajne inicijative koje su uspostavljene između afričkih zemalja i njihovih razvojnih partnera u tom smislu.

Regionalni naponi

185. Ohrabrujemo usaglašene regionalne akcije za promociju održivog razvoja. Prepoznavamo, u tom smislu, da su načinjeni značajni koraci u promociji održivog razvoja, naročito u arapskom području, Latinskoj Americi, Karibima i azijsko-pacifičkom području, kroz relevantne forume, uključujući i u okviru regionalnih komisija Ujedinjenih nacija. Skrećući pažnju na to da još uvijek postoje izazovi u mnogim oblastima, međunarodna zajednica pozdravlja ove napore, i do sada postignute rezultate, i poziva na akciju na svim nivoima za njihovu dalju razradu i implementaciju.

Smanjenje rizika od katastrofa

186. Iznova potvrđujemo svoju posvećenost implementaciji Okvirnog plana za akciju iz Hjoga za period 2005-2015. godine: Izgradnja otpornosti naroda i zajednica na katastrofe,⁵⁰ i pozivamo sistem Ujedinjenih nacija, međunarodne finansijske institucije, subregionalne, regionalne i međunarodne

50 A/CONF.206/6 i ispravka 1, poglavlje I, rezolucija 2.

organizacije i civilno društvo da ubrzaju implementaciju Okvirnog plana za akciju iz Hjoga i postizanje njime postavljenih ciljeva. Pozivamo na prioritarno bavljenje smanjenjem rizika od katastrofa i izgradnjom otpornosti u slučaju katastrofa u kontekstu održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva, kao i na njihovu integraciju, prema okolnostima, u politike, planove, programe i budžete na svim nivoima i njihovo razmatranje u relevantnim budućim okvirima. Pozivamo vlade na svim nivoima kao i relevantne subregionalne, regionalne i međunarodne organizacije da obezbijede odgovarajuće, pravovremene i predvidive resurse za smanjenje opasnosti od katastrofa, u cilju poboljšanja otpornosti gradova i zajednica u slučaju katastrofe, u skladu sa njihovim okolnostima i kapacitetima.

187. Prepoznajemo da su sistemi za rano upozoravanje značajni kao dio efikasnog smanjenja rizika od katastrofa na svim nivoima jer redukuju ekonomsku i društvenu štetu, uključujući gubitak ljudskih života, i u tom smislu ohrabrujemo Države da uvrste takve sisteme u svoje nacionalne strategije i planove za smanjenje rizika od katastrofa. Podstičemo donatore i međunarodnu zajednicu da unaprijede

međunarodnu saradnju u cilju podrške mjerama za smanjenje rizika od katastrofa u zemljama u razvoju kroz, prema okolnostima, tehničku pomoć, uzajamno usaglašeni prenos tehnologija i izgradnju kapaciteta i programa obuke. Dalje prepoznajemo značaj sveobuhvatnih procjena opasnosti i rizika, kao i razmjene znanja i informacija, uključujući pouzdane geoprostorne podatke. Obavezujemo se da ćemo blagovremeno primjeniti i poboljšati instrumente za procjenu rizika i smanjenje rizika od katastrofa.

188. Naglašavamo značaj jače međusobne povezanosti između smanjenja rizika od katastrofa, oporavka i dugoročnog razvojnog planiranja, i pozivamo na usaglašenije i sveobuhvatne strategije koje bi uvrstile razmatranja o smanjenju rizika od katastrofa i prilagođavanju klimatskim promjenama u javna i privatna ulaganja, proces donošenja odluka i planiranje humanitarnih i razvojnih akcija, u cilju smanjenja rizika, povećanja otpornosti i obezbjeđenja lakšeg prelaska iz stanja pružanja pomoći u stanje oporavka i razvoja. U tom smislu, prepoznajemo potrebu da se rodna perspektiva uvrsti u kreiranje i implementaciju svih faza upravljanja rizicima od katastrofa.

189. Pozivamo sve relevantne aktere, uključujući vlade, međunarodne, regionalne i subregionalne organizacije, privatni sektor i civilno društvo, da preduzmu odgovarajuće efikasne mjere, uzimajući u obzir tri dimenzije održivog razvoja, uključujući kroz jačanje koordinacije i saradnje, koje bi bile usmjerene na smanjenje izloženosti rizicima u cilju zaštite ljudi, infrastrukture i ostale državne imovine od uticaja katastrofa, u skladu sa Hjogo okvirnim planom djelovanja i svim okvirima za smanjenje rizika od katastrofa koji budu usvojeni poslije 2015. godine.

Klimatske promjene

190. Iznova potvrđujemo da klimatske promjene predstavljaju jedan od najvećih izazova našeg doba, i izražavamo duboku uznemirenost zbog toga što emisije gasova, koji izazivaju efekat staklene bašte, nastavljaju da rastu u cijelom svijetu. Duboko smo zabrinuti zbog toga što su sve zemlje, posebno zemlje u razvoju, osjetljive na negativne uticaje klimatskih promjena i što već osjećaju njihove pojačane efekte, uključujući stalne suše i ekstremne vremenske nepogode, povećanje nivoa mora, eroziju u obalnim područjima i povećanu kiselost okeana, koji dalje

ugrožavaju prehrambenu bezbjednost i napore da se iskorijeni siromaštvo i postigne održivi razvoj. U tom smislu naglašavamo da prilagođavanje klimatskim promjenama predstavlja neodložan i hitan globalni prioritet.

191. Podvlačimo da globalni karakter klimatskih promjena zahtijeva najširu moguću saradnju svih zemalja i njihovo učešće u efikasnoj i odgovarajućoj međunarodnoj reakciji u cilju što bržeg smanjenja emisije gasova koji izazivaju efekat staklene bašte u svijetu. Podsjećamo da Okvirna konvencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama predviđa da sve uključene strane treba da štite klimatski sistem za dobrobit sadašnjih i budućih generacija čovječanstva, na bazi jednakosti i u skladu sa njihovim zajedničkim, ali različitim odgovornostima i kapacitetima. Primjećujemo sa ozbiljnom zabrinutošću da postoji značajan jaz između ukupnog efekta od smanjenja globalne godišnje emisije gasova staklenika na koje su se zemlje obavezale do 2020. i ukupnog nivoa emisija koji bi mogao da obezbijedi da se prosječna globalna temperatura ne poveća više od 2° C ili 1.5° C u odnosu na predindustrijski nivo. Prepoznajemo

značaj pokretanja finansijskih sredstava iz različitih izvora, javnih i privatnih, dvostranih i višestranih, uključujući inovativne izvore finansiranja, za podršku odgovarajućim nacionalnim mjerama za ublažavanje efekata klimatskih promjena, adaptaciju, razvoj i prenos tehnologija i razvoj kapaciteta u zemljama u razvoju. U tom smislu pozdravljamo uspostavljanje Fonda za zelenu klimu, i pozivamo na njegovo što brže osposobljavanje tako da se obezbijedi proces njegovog ranog i adekvatnog obnavljanja.

192. Apelujemo na sve ugovorne strane Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama i sve ugovorne strane Kjoto protokola⁵¹ da u potpunosti ispunjavaju svoje obaveze i odluke donijete u skladu sa ovim sporazumima. U tom smislu, razvijaćemo i dalje napredak koji je postignut, između ostalog, na sedamnaestoj sjednici Konferencije strana ugovornica Konvencije i sedmoj sjednici Konferencije strana ugovornica koja je služila kao Sastanak strana ugovornica Kjoto protokola, održanih u Durbanu, Južna Afrika, od 28. novembra do 9. decembra 2011. godine.

⁵¹ United Nations, Treaty Series, vol. 2303, No. 30822.

Šume

193. Naglašavamo društvenu, ekonomsku i ekološku dobrobit za ljude koja potiče od šuma i doprinos održivog upravljanja šumama za teme i ciljeve Konferencije Ujedinjenih nacija o održivom razvoju. Podržavamo međusektorske i međuinstitucionalne politike koje promovišu održivo upravljanje šumama. Iznova potvrđujemo da širok raspon proizvoda i usluga koje potiču od šuma stvara mogućnosti za rješavanje mnogih neodložnih izazova održivog razvoja. Pozivamo da se pojačaju naponi za postizanje održivog upravljanja šumama, pošumljavanje novih i nekadašnjih površina pod šumom i obnavljanje šuma, i podržavamo sve napore kojima se usporava i zaustavlja deforestacija i degradacija šuma i ispravljaju njihove štetne posljedice, uključujući promociju trgovine proizvodima iz legalno posječenih šuma. Bilježimo značaj tekućih inicijativa kao što je smanjenje emisija zbog deforestacije i degradacije šuma u zemljama u razvoju, i važnu ulogu očuvanja, održivog upravljanja šumama i unapređenja šuma kao skladišta ugljenika u zemljama u razvoju. Pozivamo na povećanje napora da se ojačaju okvirni za upravljanje šumama

i sredstva implementacije, u skladu sa pravno neobavezujućim instrumentom koji važi za sve vrste šuma,⁵² u cilju postizanja održivog upravljanja šumama. Da bi se to postiglo, obavezujemo se da ćemo poboljšati obezbjeđenje sredstava za život ljudi i zajednica stvarajući potrebne uslove za održivo upravljanje šumama, uključujući kroz jačanje saradnje u oblastima finansija, trgovine, prenosa ekološki ispravnih tehnologija, izgradnje kapaciteta i sistema upravljanja, kao i kroz promociju sigurnog zakupa zemlje, posebno u vezi sa donošenjem odluka i podjelom dobiti, u saglasnosti sa nacionalnim zakonodavstvom i prioritetima.

194. Pozivamo na hitnu implementaciju pravno neobavezujućih instrumenata koji se odnose na sve vrste šuma i ministarske deklaracije usvojene na zasjedanju na visokom nivou devete sjednice Forumu Ujedinjenih nacija o šumama prilikom proglašenja Međunarodne godine šuma.⁵³

52 Rezolucija 62/98, dodatak.

53 Official Records of the Economic and Social Council, 2011, Supplement No. 22 (E/2011/42), poglavlje I, dio A, nacrt odluke I; pogledati takođe odluku 66/543.

195. Prepoznavamo da Forum Ujedinjenih nacija o šumama, sa svojim univerzalnim članstvom i sveobuhvatnim mandatom, igra ključnu ulogu u rješavanju problema koji se odnose na šume na cjelovit i integrisan način i kroz promociju međunarodne politike usaglašenosti i saradnje u postizanju održivog upravljanja šumama. Pozivamo Partnerstvo za saradnju u šumarstvu da nastavi da podržava Forum i ohrabujemo sve aktere da ostanu i dalje aktivno uključeni u rad Forumu.

196. Naglašavamo značaj integrisanja ciljeva i praksi održivog upravljanja šumama u zvanične glavne ekonomske politike i procese odlučivanja, i u tom cilju obavezujemo se da ćemo kroz upravna tijela organizacija članica Partnerstva za saradnju u šumarstvu raditi na integrisanju, prema okolnostima, održivog upravljanja svim tipovima šuma u njihovim strategijama i programima.

Biološka raznovrsnost

197. Iznova potvrđujemo suštinsku vrijednost biološke raznovrsnosti, kao i ekološku, genetičku, društvenu, ekonomsku, naučnu, obrazovnu,

kulturnu, rekreacijsku i estetsku vrijednost biološke raznovrsnosti i njenu ulogu od presudnog značaja u održavanju ekosistema koji obezbjeđuju neophodne usluge koje su temelj održivog razvoja i ljudskog blagostanja. Prepoznamo ozbiljnost globalnog gubitka biološke raznovrsnosti i degradacije ekosistema, i naglašavamo da oni podrivaju globalni razvoj, utičući na prehrambenu bezbjednost i ishranu, obezbjeđivanje i pristup vodi i zdravlje siromašnih u ruralnim sredinama i ljudi širom svijeta, uključujući sadašnje i buduće generacije. Zbog toga je izuzetno značajno sačuvati biološku raznovrsnost, poboljšati povezanost staništa i izgraditi otpornost ekosistema. Prepoznamo da tradicionalna znanja, inovacije i prakse starosjedilačkih naroda i lokalnih zajednica daju značajan doprinos održanju i održivom korišćenju biološke raznovrsnosti, i da njihova šira primjena može doprinijeti društvenom blagostanju i održivim načinima obezbjeđivanja sredstava za život. Dalje prepoznamo da starosjedilački narodi i lokalne zajednice često najdirektnije zavise od biološke raznovrsnosti i ekosistema i da su zbog toga često najneposrednije pogođeni njihovim nestajanjem i degradacijom.

198. Ponovo izražavamo svoju riješenost da se postignu tri cilja Konvencije o biološkoj raznovrsnosti i pozivamo na hitne mjere kojima će se efikasno smanjiti, zaustaviti i preokrenuti gubitak biološke raznovrsnosti. U tom kontekstu, potvrđujemo značaj implementacije Strateškog plana za biodiverzitet za period 2011-2020, i ostvarenja ciljeva koji su u njemu sadržani („Aichi Biodiversity Targets“), usvojenog na Desetom sastanku Konferencije strana ugovornica Konvencije.⁴⁸
199. Ukazujemo na usvajanje Nagoja protokola o ravnomjernom pristupu genetskim resursima i razmjeni koristi koje proizilaze iz njihove upotrebe u okviru Konvencije o biološkoj raznovrsnosti,⁴⁸ i pozivamo Ugovorne strane Konvencije o biološkoj raznovrsnosti da ratifikuju Protokol ili da mu pristupe, tako da se osigura njegovo stupanje na snagu u što kraćem roku. Prepoznamo ulogu koju pristup genetskim resursima i podjela dobiti od njihove upotrebe imaju u očuvanju i održivoj upotrebi biološke raznovrsnosti, u iskorjenjenju siromaštva i u ekološkoj održivosti.

200. Pozdravljamo strategiju za pokretanje resursa u cilju podrške za postizanje tri cilja Konvencije o biološkoj raznovrsnosti, uključujući obavezu da se znatno povećaju resursi iz svih izvora za podršku očuvanju biološke raznovrsnosti, u saglasnosti sa odlukama donijetim na desetom sastanku Konferencije strana ugovornica.

201. Podržavamo mjere kojima se postiže da razmatranje društveno-ekonomskih uticaja i dobiti od očuvanja i održive upotrebe biološke raznovrsnosti i njenih komponenti, kao i ekosistema koji obezbjeđuju neophodne usluge, bude integrisano u relevantne programe i politike na svim nivoima, u saglasnosti sa nacionalnim zakonodavstvom, okolnostima i prioritetima. Ohrabrujemo ulaganja, kroz odgovarajuće olakšice i politike, koja podržavaju očuvanje i održivu upotrebu biološke raznovrsnosti i obnavljanje degradiranih ekosistema, dosljedno i u saglasnosti sa Konvencijom o biološkoj raznovrsnosti i ostalim relevantnim međunarodnim obavezama.

202. Saglasni smo da promovišemo međunarodnu saradnju i partnerstva, prema okolnostima, kao i razmjenu informacija, i u tom kontekstu

pozdravljamo Dekadu biodiverziteta Ujedinjenih nacija 2011-2020, u cilju ohrabriranja aktivnog učešća svih aktera u očuvanju i održivom korišćenju biološke raznovrsnosti, kao i u cilju pristupa i pravedne i ravnopravne razmjene koristi od upotrebe genetskih resursa, uz viziju života koji je u harmoniji sa prirodom.

203. Prepoznavamo značajnu ulogu Konvencije o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje faune i flore,⁵⁴ međunarodnog sporazuma koji reguliše pitanja trgovine, životne sredine i razvoja, koji promoviše očuvanje i održivo korišćenje biološke raznovrsnosti, koji, pak, treba da doprinese ostvarenju opipljive dobiti za lokalne zajednice, i koji obezbjeđuje da nijedna vrsta koja je uključena u međunarodnu trgovinu nije pod prijetnjom izumiranja. Prepoznavamo ekonomske, društvene i ekološke posljedice nezakonite trgovine divljim životinjskim i biljnim vrstama, i smatramo da u toj oblasti treba preduzeti čvrste i odlučne mjere i prema potražiocima i prema nabavljačima. U tom smislu naglašavamo značaj efikasne međunarodne saradnje

54 United Nations, Treaty Series, vol. 1760, No. 30619.

između relevantnih multilateralnih sporazuma o životnoj sredini i međunarodnih organizacija. Dalje naglašavamo značaj zasnivanja liste vrsta na usaglašenim kriterijumima.

204. Ukazujemo na uspostavljanje Međuvladine naučno-političke platforme za biodiverzitet i funkcije ekosistema, i pozivamo da ona ubrzo počne sa radom, da bi se obezbijedile najbolje dostupne informacije u vezi sa politikama o biološkoj raznovrsnosti kao pomoć donosiocima odluka.

Dezertifikacija, degradacija zemljišta i suša

205. Prepoznamo ekonomski i društveni značaj dobrog upravljanja zemljištem, posebno obradivim, naročito njegov doprinos ekonomskom rastu, biološkoj raznovrsnosti, održivoj poljoprivredi i prehrambenoj bezbjednosti, iskorjenjivanju siromaštva, osnaživanju žena, rješavanju pitanja klimatskih promjena i poboljšanju dostupnosti vode. Naglašavamo da su dezertifikacija, degradacija zemljišta i suše izazovi globalnih dimenzija i da i dalje predstavljaju ozbiljan problem za održivi razvoj svih zemalja, a naročito zemalja u razvoju. Takođe naglašavamo

da su ovi problemi od posebne važnosti za Afriku, najmanje razvijene zemlje i zemlje u razvoju bez izlaska na more. U tom smilu izražavamo duboku zabrinutost za razorne posljedice cikličnih suša i gladi u Africi, naročito u Afričkom rogu i Sahelskoj oblasti, i pozivamo na hitnu akciju kroz primjenu kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih mjera na svim nivoima.

206. Prepoznamo da je potrebno hitno reagovati da bi se preokrenuo proces degradacije zemljišta. U tom smislu trudićemo se, u kontekstu održivog razvoja, da izgradimo svijet u kome neće dolaziti do degradacije zemljišta. Ovo bi trebalo da posluži kao katalizator za pokretanje finansijskih sredstava iz čitavog raspona javnih i privatnih izvora finansiranja.
207. Iznova potvrđujemo našu riješenost, u saglasnosti sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o borbi protiv dezertifikacije, da preduzmemo usaglašene mjere, na regionalnom i međunarodnom nivou, za globalno praćenje degradacije zemljišta i za obnavljanje degradiranog zemljišta u aridnim, semiaridnim i suvim subhumidnim područjima. Odlučni smo da podržimo i ojačamo implementaciju Konvencije

i desetogodišnjeg strateškog plana i okvira za poboljšanje njene implementacije (2008-2018),⁵⁵ uključujući kroz pokretanje odgovarajućih, predvidivih i pravovremenih finansijskih sredstava. Skrećemo pažnju na značaj ublažavanja efekata dezertifikacije, degradacije zemljišta i suše i kroz očuvanje i razvoj oaza, obnavljanje degradiranog zemljišta, poboljšanje kvaliteta zemljišta i poboljšano upravljanje vodnim resursima, u cilju doprinosa održivom razvoju i iskorjenjivanju siromaštva. U tom smislu ohrabrujemo i prepoznajemo značaj partnerstava i inicijativa za zaštitu zemljišnih resursa. Takođe ohrabrujemo izgradnju kapaciteta, proširenje programa obuke, naučne studije i inicijative koje imaju za cilj da prodube razumijevanje i podignu nivo svijesti o ekonomskoj, društvenoj i ekološkoj dobiti koja proizilazi iz održivih politika i praksi upravljanja zemljištem.

208. Naglašavamo značaj daljeg razvoja i implementacije naučno zasnovanih, pouzdanih i društveno inkluzivnih metoda i indikatora za praćenje i tretiranje dezertifikacije, degradacije zemljišta i suše,

kao i značaj tekućih napora za promociju naučnih istraživanja i za jačanje naučno zasnovanih aktivnosti u rješavanju pitanja dezertifikacije i suše u skladu sa Konvencijom Ujedinjenih nacija za borbu protiv dezertifikacije. U tom smislu, bilježimo odluku sa desete sjednice Konferencije strana ugovornica Konvencije, koja je održana od 10. do 21. oktobra 2011, u gradu Čangvon, Republika Koreja, da se osnuje posebna radna grupa za diskusiju o specifičnim opcijama za obezbjeđenje naučnog savjetovanja za uključene strane, uzimajući u obzir izbalansiranu regionalnu zastupljenost.⁵⁶

209. Iznova napominjemo da je potrebna saradnja u vidu razmjene klimatskih i vremenskih podataka, prognoza i sistema za rano upozorenje koje se odnosi na dezertifikaciju, degradaciju zemljišta i suše, kao i na pješčane i prašinstvo oluje, na globalnom, regionalnom i subregionalnom nivou. U tom smislu, pozivamo Države i relevantne organizacije da sarađuju u razmjeni informacija, prognoza i sistema za rano uzbunjivanje.

Planine

210. Prepoznajemo da je dobit od planinskih područja od suštinskog značaja za održivi razvoj. Planinski ekosistemi igraju ključnu ulogu u obezbjeđivanju vodnih resursa velikom dijelu svjetske populacije; krhki planinski ekosistemi posebno su osjetljivi na negativne efekte klimatskih promjena, deforestaciju i degradaciju šuma, izmijenjenu upotrebu zemljišta, degradaciju zemljišta i prirodne katastrofe; planinski glečeri širom svijeta povlače se i istanjuju, što ima sve veće posljedice na životnu sredinu i ljudsko blagostanje.
211. Dalje prepoznajemo da planine često predstavljaju dom različitim zajednicama, uključujući starosjedilačke narode i lokalne zajednice, koje su razvile održiv način korišćenja planinskih resursa. Ove zajednice su uprkos tome često marginalizovane i zbog toga naglašavamo da će biti potrebni trajni naponi za rješavanje pitanja siromaštva, prehrambene bezbjednosti i ishrane, društvene isključenosti i degradacije životne sredine u ovim oblastima. Pozivamo Države da pojačaju zajedničku djelatnost uz efikasno uključivanje i razmjenu iskustava svih

relevantnih aktera, jačajući postojeće dogovore, sporazume i stručne resurse za održivi razvoj planinskih područja, i istražujući nove aranžmane i sporazume prema prilikama.

212. Pozivamo na pojačanje napora za očuvanje planinskih ekosistema, uključujući njihovu biološku raznovrsnost. Podstičemo Države da usvoje dugoročnu viziju i cjelovite pristupe, i kroz uvrštavanje politika specifičnih za planinska područja u nacionalne strategije održivog razvoja, koje bi mogle da uključe, *inter alia*, planove i programe za smanjenje siromaštva u planinskim područjima, naročito u zemljama u razvoju. U tom smislu pozivamo na pružanje međunarodne podrške održivom razvoju planinskih područja u zemljama u razvoju.

Hemikalije i otpad

213. Prepoznajemo da je racionalno upravljanje hemikalijama ključno za zaštitu ljudskog zdravlja i životne sredine. Dalje prepoznajemo da rastuća svjetska proizvodnja i potrošnja hemikalija i njihovo široko prisustvo u životnoj sredini

zahtijevaju povećanu međunarodnu saradnju. Iznova potvrđujemo naš cilj da se do 2020. postigne racionalno upravljanje hemikalijama u toku cijelog njihovog životnog ciklusa i racionalno upravljanje opasnim otpadom na način koji svodi na minimum znatne negativne efekte na ljudsko zdravlje i životnu sredinu, kao što je prikazano u Johanesburškom planu implementacije. Takođe iznova potvrđujemo našu posvećenost pristupu racionalnom upravljanju hemikalijama i otpadom, na svim nivoima, koji na djelotvoran, efikasan, dosljedan i usaglašen način odgovara na nove i nadolazeće probleme i izazove, i ohrabrujemo dalji napredak u svim zemljama i regionima ka odstranjivanju nedostataka u implementaciji obaveza.

214. Pozivamo na djelotvornu primjenu i jačanje Strateškog pristupa međunarodnom upravljanju hemikalijama⁵⁷ kao dijelu robusnog, dosljednog, djelotvornog i efikasnog sistema za racionalno upravljanje hemikalijama kroz cijeli njihov životni ciklus, uključujući reagovanje na nadolazeće probleme.

⁵⁷ Pogledati: the report of the International Conference on Chemicals Management on the work of its first session (SAICM/ICCM.1/7), dodaci I–III.

215. Duboko smo zabrinuti što mnogim zemljama, naročito najmanje razvijenim zemljama, nedostaju kapaciteti za racionalno upravljanje hemikalijama i otpadom kroz cijeli životni ciklus. Potrebni su dodatni napori da se poboljša rad na jačanju kapaciteta, uključujući kroz partnerstva, tehničku pomoć i poboljšane upravljačke strukture. Podstičemo zemlje i organizacije, koje su napredovale ka cilju da se do 2020. postigne racionalno upravljanje hemikalijama, da pomognu ostalim zemljama kroz razmjenu znanja, iskustava i najboljih praksi.

216. Pohvaljujemo poboljšanu koordinaciju i saradnju između konvencija o hemikalijama i otpadu – Bazelske konvencije, Roterdamske konvencije i Stokholmske konvencije – i podstičemo dalju poboljšanu koordinaciju i saradnju među njima, kao i sa Strateškim pristupom međunarodnom upravljanju hemikalijama. Bilježimo značajnu ulogu regionalnih i koordinacionih centara Bazelske konvencije i Stokholmske konvencije.

217. Pohvaljujemo postojeća javno-privatna partnerstva i pozivamo na njihov dalji razvoj i sklapanje novih i inovativnih javno-privatnih partnerstava između industrije, vlada, akademskih institucija i aktera iz nevladinog sektora, kojima je cilj da unaprijede kapacitete i tehnologiju za ekološki bezbjedno upravljanje hemikalijama i otpadom, uključujući prevenciju stvaranja otpada.
218. Prepoznamo značaj usvajanja pristupa „životnog ciklusa“ i daljeg razvoja i implementacije politika za efikasno korišćenje resursa i ekološki bezbjedno upravljanje otpadom. Zbog toga se obavezujemo da ćemo se rukovoditi principom „3R“ u tretiranju otpada (prema početnim slovima engleskih reči „reduce, reuse, recycle“ – redukcija, ponovna upotreba i reciklaža), i da ćemo povećati količinu energije dobijene iz otpada, sa namjerom da upravljamo najvećim dijelom globalnog otpada na ekološki bezbjedan način, i gdje je to moguće, tretirajući otpad kao resurs. Čvrsti otpad, kao što su elektronski otpad i plastika, predstavlja poseban problem koji se mora riješiti. Pozivamo na razradu i primjenu sveobuhvatnih nacionalnih i lokalnih politika, strategija, zakona i propisa za upravljanje otpadom.
219. Apelujemo na države i ostale aktere da preduzmu sve moguće mjere da spriječe nebezbjedno upravljanje opasnim otpadom i njegovo nelegalno odlaganje, naročito u zemljama gdje su kapaciteti za tretiranje ovakvog otpada ograničeni, na način koji je u saglasnosti sa obavezama zemalja u okviru relevantnih međunarodnih instrumenata. U tom kontekstu pozdravljamo donošenje relevantnih odluka na desetom zasjedanju Konferencije strana ugovornica Bazelske konvencije, održanom u Kartagini, Kolumbija, od 17. do 21. oktobra 2011.⁵⁸
220. Prepoznamo značaj naučno zasnovanih procjena rizika od hemikalija za ljude i okolinu, i značaj smanjenog izlaganja ljudi i okoline opasnim hemikalijama. Podstičemo razradu ekološki bezbjednih i bezopasnijih zamjena za opasne hemikalije u proizvodima i procesima. U tom cilju podstičemo, *inter alia*, procjenu životnog ciklusa, dostupnost informacija javnosti, široke odgovornosti proizvođača, istraživanja i razvoj, održivi dizajn i razmjenu znanja, prema okolnostima.

.....

⁵⁸ Pogledati Program Ujedinjenih nacija za razvoj / United Nations Environment Programme, dokument UNEP/CHW.10/28, dodatak I.

221. Pozdravljamo tekući proces pregovora o uspostavljanju pravno obavezujućeg instrumenta za živu, kako bi se smanjili rizici po ljudsko zdravlje i životnu sredinu, i pozivamo na uspješno okončanje pregovora.
222. Prepoznamo da postepeno izbacivanje iz upotrebe supstanci koje uništavaju ozonski omotač ima za rezultat nagli porast korišćenja i ispuštanja u okolinu fluorougljovodonika (jedinjenja HFC) koji imaju visok uticaj na globalno zagrijavanje. Podržavamo postepeno smanjenje upotrebe i proizvodnje fluorougljovodonika.
223. Prepoznamo da je održivo i prikladno dugoročno finansiranje ključni elemenat za racionalno upravljanje hemikalijama i otpadom, naročito u zemljama u razvoju. U tom smislu pozdravljamo proces konsultacija o opcijama za finansiranje u oblasti hemikalija i otpada, koji je započet u cilju razmatranja potrebe za pojačavanjem napora usmjerenih na to da se racionalnom upravljanju hemikalijama i otpadom da politički prioritet, i u cilju razmatranja sve veće potrebe za održivim, predvidivim, odgovarajućim i dostupnim

finansiranjem za realizaciju planova u oblasti upravljanja hemikalijama i otpadom. Očekujemo predstojeće predloge izvršnog direktora Programa Ujedinjenih nacija za razvoj koji će biti razmotreni na Međunarodnoj konferenciji o upravljanju hemikalijama i na dvadeset sedmoj sjednici Upravnog savjeta Programa Ujedinjenih nacija za razvoj, koja će biti održana u Najrobiju, od 18. do 22. februara 2013.

Održiva proizvodnja i potrošnja

224. Podsjećamo na obaveze u vezi sa održivom proizvodnjom i potrošnjom koje su formulisane u Deklaraciji iz Rija, Agendi 21 i Planu implementacije iz Johanesburga, posebno na zahtjev iz poglavlja III Plana implementacije iz Johanesburga da se podrži i promoviše razrada desetogodišnjeg okvirnog programa. Prepoznamo da su fundamentalne promjene u načinu na koji društva proizvode i troše neophodne za postizanje globalnog održivog razvoja.

225. Države potvrđuju preuzetu obavezu da postepeno ukinu štetne i neefikasne subvencije za fosilna goriva kojima se ohrabruje rasipnički način korišćenja i kojima se podriva održivi razvoj. Pozivamo ostale [države] da se pozabave pitanjem racionalizacije neefikasnih subvencija za fosilna goriva kroz uklanjanje tržišnih distorzija, uključujući kroz restrukturisanje poreza i postepeno ukidanje štetnih subvencija, tamo gdje postoje, čime bi se odrazio njihov uticaj na životnu sredinu, a takve politike bi u potpunosti uzele u obzir specifične potrebe i uslove zemalja u razvoju sa ciljem da se svedu na minimum mogući negativni efekti na njihov razvoj na način koji štiti siromašne i pogođene zajednice.

226. Usvajamo desetogodišnji programski okvir o održivim obrascima proizvodnje i potrošnje⁵⁹, i naglašavamo činjenicu da su programi uključeni u ovaj okvir dobrovoljni. Pozivamo Generalnu skupštinu da u toku svog šezdeset sedmog zasjedanja odredi tijelo u nekoj Zemlji članici koje će preduzeti sve neophodne korake kako bi ovaj programski okvir postao u potpunosti operativan.

59 A/CONF.216/5, dodatak.

Rударство

227. Prepoznajemo da minerali i metali pružaju značajan doprinos svjetskoj ekonomiji i modernim društvima. Bilježimo da je rudarska industrija važna za sve zemlje koje posjeduju mineralne resurse, naročito za zemlje u razvoju. Takođe bilježimo da rudarstvo pruža priliku za katalizaciju široko zasnovanog ekonomskog razvoja, smanjenje siromaštva i pomoć zemljama da ostvare međunarodno dogovorene razvojne ciljeve, uključujući Milenijumske razvojne ciljeve, kada se njime upravlja na odgovarajući i djelotvoran način. Prepoznajemo da države imaju suvereno pravo da razviju svoje mineralne resurse u skladu sa svojim nacionalnim prioritetima i odgovornostima u smislu eksploatacije resursa, kao što je opisano u principima Deklaracije iz Rija. Dalje prepoznajemo da rudarske djelatnosti treba da pružaju maksimalnu društvenu i ekonomsku dobit, kao i da na djelotvoran način rješavaju pitanje negativnih uticaja na društvo i životnu sredinu. U tom smislu prepoznajemo da vlade moraju imati snažne kapacitete da bi mogle da razviju i regulišu sopstvene rudarske industrije i njima upravljaju u interesu održivog razvoja.

228. Prepoznamo značaj snažnog i djelotvornog zakonskog i regulatornog okvira, politika i praksi u rudarskom sektoru koje rezultiraju ekonomskim i društvenim dobitkom i uključuju djelotvornu zaštitu kojom se redukuje uticaj na društvo i okolinu i koja pomaže u očuvanju biološke raznovrsnosti i ekosistema, i u periodu poslije zatvaranja rudnika. Pozivamo Vlade i preduzeća da promovišu neprekidno poboljšanje odgovornosti i transparentnosti, kao i djelotvornosti relevantnih postojećih mehanizama za spriječavanje nelegalnog protoka novca stečenog od rudarske djelatnosti.

Obrazovanje

229. Iznova potvrđujemo svoju posvećenost pravu na obrazovanje i u tom smislu obavezujemo se da ćemo ojačati međunarodnu saradnju u postizanju univerzalnog pristupa osnovnom obrazovanju, naročito za zemlje u razvoju. Dalje potvrđujemo da je pun pristup kvalitetnom obrazovanju na svim nivoima neophodan uslov za postizanje održivog razvoja, iskorjenjivanje siromaštva, rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena, kao i za ljudski razvoj, u cilju ostvarivanja međunarodno

dogovorenih razvojnih ciljeva, uključujući Milenijumske razvojne ciljeve, i pune participacije kako žena tako i muškaraca, a posebno mladih. U tom smislu naglašavamo potrebu da se obezbijedi jednak pristup obrazovanju za osobe sa invaliditetom, starosjedilačke narode, lokalne zajednice, etničke manjine i stanovnike ruralnih područja.

230. Prepoznamo da su mlađe generacije čuvari budućnosti i da je potreban bolji kvalitet i pristup obrazovanju iznad osnovnog nivoa. Stoga smo riješeni da unaprijedimo kapacitete naših obrazovnih sistema da bismo pripremili ljude da se aktivno bave održivim razvojem, uključujući poboljšane obuke za pedagoge, razvoj obrazovnih programa u oblasti održivog razvoja, razvoj programa obuka za zanimanja u različitim oblastima koja se odnose na održivi razvoj i kroz efektivniju upotrebu informacionih i komunikacionih tehnologija za poboljšanje rezultata obrazovanja. Pozivamo na poboljšanje saradnje među školama, zajednicama i organima vlasti u naporima da se promoviše pristup kvalitetnom obrazovanju na svim nivoima.

231. Ohrabrujemo države članice da promovišu svijest o održivom razvoju među mladima, između ostalog kroz promovisanje programa za neformalno obrazovanje u saglasnosti sa ciljevima UN Dekade obrazovanja za održivi razvoj (2005-2014).
232. Naglašavamo značaj veće međunarodne saradnje za poboljšanje pristupa obrazovanju, kroz izgradnju i jačanje obrazovne infrastrukture i povećana ulaganja u obrazovanje, naročito ulaganja u unapređenje kvaliteta obrazovanja za sve u zemljama u razvoju. Podržavamo međunarodne obrazovne razmjene i partnerstva, uključujući uspostavljanje raznih vidova stipendiranja kako bi se omogućilo postizanje globalnih obrazovnih ciljeva.
233. Riješeni smo da promovišemo obrazovanje za održivi razvoj i da aktivnije uključimo održivi razvoj u obrazovanje i poslije Dekade obrazovanja za održivi razvoj.
234. Snažno podstičemo obrazovne ustanove da razmotre usvajanje dobrih praksi u održivom upravljanju na svojim lokacijama i u sopstvenim zajednicama, uz aktivno učešće, *inter alia*, učenika, pedagoga i

lokalnih partnera, kao i da razmotre uključivanje održivog razvoja u obrazovni program kao integralne komponente u svim disciplinama.

235. Podvlačimo značaj pružanja podrške obrazovnim ustanovama, posebno visokoškolskim ustanovama u zemljama u razvoju, u sprovođenju istraživanja i inovacija u vezi sa održivim razvojem, na polju obrazovanja, u razvijanju kvalitetnih i inovativnih programa, uključujući obuke u oblasti preduzetništva i poslovnih vještina, profesionalne, tehničke i zanatske obuke i programe cjeloživotnog obrazovanja namijenjene rješavanju problema nedostatka znanja i vještina potrebnih za dostizanje nacionalnih ciljeva održivog razvoja.

Rodna ravnopravnost i osnaživanje žena

236. Iznova potvrđujemo vitalnu ulogu žena i potrebu za njihovim punim i ravnopravnim učešćem i rukovođenjem u svim oblastima održivog razvoja, i odlučujemo da ubrzamo implementaciju naših obaveza u tom smislu kao što je naznačeno u Konvenciji o eliminisanju svih oblika diskriminacije

žena,⁶⁰ kao i u Agendi 21, Deklaraciji i Platformi za akciju iz Pekinga i Milenijumskoj deklaraciji Ujedinjenih nacija.

237. Prepoznamo da, iako je postignut napredak u oblasti rodne ravnopravnosti u nekim oblastima, potencijal žena da se uključe, doprinesu i imaju dobiti od procesa održivog razvoja kao predvodnice, učesnice i nositeljke promjena i dalje nije u potpunosti realizovan, kao posljedica, *inter alia*, dugotrajne društvene, ekonomske i političke nejednakosti. Podržavamo mjere kojima se za prioritet postavlja promocija rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena u svim sferama naših društava, uključujući uklanjanje barijera za njihovo puno i ravnopravno učešće u donošenju odluka i upravljanju na svim nivoima, i naglašavamo snažan uticaj postavljanja specifičnih ciljeva i usvajanja privremenih mjera, prema okolnostima, za znatno povećanje broja žena na vodećim pozicijama, u cilju postizanja rodne jednakosti.

238. Riješeni smo da oslobodimo potencijal žena kao pokretačke snage u procesu održivog razvoja, uključujući kroz ukidanje diskriminatornih zakona i uklanjanje formalnih prepreka, obezbjeđenje jednakog pristupa pravdi i pravnoj zaštiti, kroz reformu institucija u cilju sigurnosti u postojanje kompetencija i kapaciteta za integrisanje rodne ravnopravnosti u sve slojeve razvoja i za razradu i usvajanje inovativnih i specifičnih pristupa rješavanju neformalnih štetnih praksi koje predstavljaju barijeru rodnoj ravnopravnosti. U tom smislu obavezujemo se da ćemo stvarati podsticajno okruženje za poboljšanje položaja žena i djevojčica u cijelom svijetu, naročito u ruralnim područjima i lokalnim zajednicama kao i kod starosjedilačkih naroda i etničkih manjina.

239. Obavezujemo se da ćemo aktivno promovisati prikupljanje, analizu i upotrebu rodno senzitivnih indikatora i podataka razvrstanih prema polu u politikama, kreiranju programa i u okvirima za praćenje, u saglasnosti sa nacionalnim okolnostima i kapacitetima, a u cilju ostvarenja održivog razvoja za sve ljude.

60 United Nations, Treaty Series, vol. 1249, No. 20378.20378.

240. Posvećeni smo principu jednakih prava i mogućnosti za žene u donošenju političkih i ekonomskih odluka i u raspodjeli resursa, kao i uklanjanju svih prepreka koje sprječavaju žene da u potpunosti učestvuju u ekonomiji. Riješeni smo da sprovedemo pravne i administrativne reforme kojima bi se ženama dala jednaka prava kao i muškarcima na ekonomske resurse, uključujući pristup vlasništvu i kontrolu nad zemljom i drugim vrstama posjeda, kredite, nasljeđa, prirodne resurse i odgovarajuće nove tehnologije.
241. Obavezujemo se da ćemo za žene i djevojčice promovirati jednak pristup obrazovanju, osnovnim uslugama, ekonomskim mogućnostima i zdravstvenim uslugama, uključujući seksualno i reproduktivno zdravlje žena i obezbjeđivanje univerzalnog pristupa bezbjednim, djelotvornim, prihvatljivim modernim metodama planiranja porodice. U tom smislu iznova potvrđujemo našu obavezu da implementiramo Program akcije Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju i da preduzmemo ključne mjere za dalju implementaciju Programa akcije.
242. Prepoznajemo da su rodna ravnopravnost i efektivno učešće žena značajni za djelotvornost akcija u svim aspektima održivog razvoja.
243. Podržavamo rad sistema Ujedinjenih nacija, uključujući i Agenciju Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN-Women), u promovisanju i postizanju rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena u svim aspektima života, uključujući povezivanje pitanja rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena i promocije održivog razvoja. Podržavamo rad Agencije UN-Women u predvođenju, koordinaciji i promociji odgovornosti sistema Ujedinjenih nacija po ovim pitanjima.
244. Pozivamo donatore i međunarodne organizacije, uključujući organizacije iz sistema Ujedinjenih nacija, kao i međunarodne finansijske institucije, regionalne banke i značajne grupe, uključujući privatni sektor, da u potpunosti integrišu obaveze i razmatranja u vezi sa rodnom ravnopravnošću i osnaživanjem žena kao i da osiguraju učešće žena i efektivno integrisanje rodne ravnopravnosti u procesima donošenja odluka i cjelokupnom programskom ciklusu. Pozivamo ih da pruže podršku naporima zemalja u razvoju da u

potpunosti integrišu obaveze i preporuke u vezi sa rodnom ravnopravnošću i osnaživanjem žena i da osiguraju učešće žena i efektivnu rodnu osvješćenost u svom procesu donošenja odluka, programskom planiranju, planiranju budžeta i implementaciji, u saglasnosti sa nacionalnim zakonodavstvom, prioritetima i kapacitetima.

B. Ciljevi održivog razvoja

245. Podvlačimo da su Milenijumski razvojni ciljevi koristan instrument za ostvarivanje specifičnih razvojnih dostignuća u okviru šire vizije razvoja i predstavljaju okvir za razvojne aktivnosti Ujedinjenih nacija, za određivanje nacionalnih prioriteta i za pokretanje aktera i resursa ka postignuću zajedničkih ciljeva. Iz tog razloga ostajemo čvrsto posvećeni njihovom punom i blagovremenom ostvarenju.

246. Prepoznajemo da bi razrada ciljeva mogla biti od koristi i za preduzimanje usredsređenih i dosljednih aktivnosti u vezi sa održivim razvojem. Dalje prepoznajemo značaj i korisnost skupa ciljeva koji se odnose na održivi razvoj, zasnovanih na Agendi 21 i Johanesburškom planu implementacije, koji u potpunosti poštuju sve principe Deklaracije iz Rija, uzimaju u obzir različite nacionalne okolnosti, kapacitete i prioritete; u skladu su sa međunarodnim pravom, nadgrađuju već preuzete obaveze i doprinose punoj implementaciji zaključaka svih glavnih samita u oblasti ekonomije, društva i ekologije, uključujući ovaj zaključni dokument. Ovi ciljevi trebalo bi da na izbalansiran način tretiraju

i uključuju sve tri dimenzije održivog razvoja i njihovu međusobnu povezanost. Trebalo bi da budu saglasni sa Razvojnim ciljevima Ujedinjenih nacija za period poslije 2015. godine i integrirani u njih, doprinoseći na taj način postizanju održivog razvoja i služeći kao pokretačka snaga za implementaciju održivog razvoja i njegovo integrisanje u kompletan sistem Ujedinjenih nacija. Razrada ovih ciljeva ne bi smjela da odvraća pažnju ili trud od postizanja Milenijumskih razvojnih ciljeva.

247. Podvlačimo, takođe, da bi ciljevi održivog razvoja trebalo da budu usmjereni na akciju, sažeti i jednostavni za komunikaciju, u ograničenom broju, podsticajni, globalne prirode i univerzalno primjenljivi na sve zemlje, istovremeno uzimajući u obzir različite nacionalne realnosti, kapacitete i stepen razvoja i poštujući nacionalne politike i prioritete. Prepoznajemo takođe da bi ciljevi trebalo da se bave i budu usredsređeni na prioritetne oblasti za postizanje održivog razvoja, oslanjajući se na ovaj zaključni dokument. Vlade bi trebalo da podstiču implementaciju putem aktivnog uključivanja svih relevantnih aktera, prema okolnostima.

248. Riješeni smo da uspostavimo inkluzivan i transparentan međuvladin proces za ciljeve održivog razvoja, otvoren za sve aktere i usmjeren na razradu globalnih ciljeva održivog razvoja sa kojima bi se saglasila Generalna skupština. Otvorena radna grupa biće sastavljena najkasnije pri otvaranju šezdeset sedmog zasjedanja Skupštine i činiće je trideset predstavnika/ca koje nominuju države članice iz pet regionalnih grupa Ujedinjenih nacija, sa ciljem da se postigne pravedna, jednaka i izbalansirana geografska zastupljenost. Na početku, ova otvorena radna grupa odlučiće o svojim metodama rada, uključujući razradu načina za osiguranje punog učešća relevantnih aktera i eksperata iz sektora civilnog društva, naučne zajednice i sistema Ujedinjenih nacija, kako bi se obezbijedila raznolikost gledišta i iskustava. Grupa će podnijeti izvještaj Skupštini tokom njenog šezdeset osmog zasjedanja, dajući predlog ciljeva održivog razvoja za razmatranje i odgovarajuće djelovanje.

249. Proces treba da bude usaglašen i dosljedan procesima utvrđivanja razvojnih ciljeva za period poslije 2015. Početne informacije za rad radne grupe iznijeće Generalni sekretar, u konsultaciji sa nacionalnim vladama. Da bi se obezbijedila tehnička

podrška procesu i radu radne grupe, zahtijevamo od Generalnog sekretara da osigura sve neophodne ulazne podatke i podršku ovoj aktivnosti od sistema Ujedinjenih nacija, uključujući kroz osnivanje tima za među-agencijsku tehničku podršku i timova eksperata, prema potrebi, uz oslanjanje na sve relevantne savjete eksperata. Izveštaji o rezultatima rada biće redovno podnošeni Generalnoj skupštini.

250. Prepoznamo da napredak u postizanju ciljeva treba da bude ocijenjen i praćen ciljevima i indikatorima, uzimajući u obzir različite nacionalne okolnosti, kapacitete i stepen razvoja.
251. Prepoznamo da postoji potreba za globalnim, integrisanim i naučno zasnovanim informacijama o održivom razvoju. U tom smislu zahtijevamo od relevantnih tijela sistema Ujedinjenih nacija da, u okviru svojih mandata, podrže regionalne ekonomske komisije u prikupljanju i objedinjavanju podataka iz pojedinačnih zemalja koji će se koristiti u ovoj globalnoj inicijativi. Dalje se obavezujemo da ćemo pokrenuti finansijska sredstva i izgradnju kapaciteta, naročito u zemljama u razvoju, kako bi se ostvario ovaj poduhvat.

VI Sredstva za implementaciju

252. Iznova potvrđujemo da su sredstva za implementaciju određena u Agendi 21, Programu za dalju implementaciju Agende 21, Planu implementacije iz Johanesburga, Konsenzusu iz Montereja i Deklaraciji iz Dohe o finansiranju razvoja neophodna za postizanje punog i efektivnog ostvarenja obaveza u oblasti održivog razvoja u vidu opipljivih rezultata. Iznova napominjemo da svaka zemlja ima primarnu odgovornost za svoj sopstveni ekonomski i društveni razvoj i da se u tom smislu ne može prenglasiti značaj nacionalnih politika, domaćih resursa i razvojnih strategija. Iznova potvrđujemo da su zemljama u razvoju neophodni dodatni resursi za postizanje održivog razvoja. Prepoznamo potrebu za znatnim pokretanjem sredstava iz različitih izvora i efektivnim korišćenjem finansija u cilju promocije održivog razvoja. Prepoznamo da su dobro upravljanje i vladavina prava na nacionalnom i međunarodnom nivou od suštinskog značaja za trajni, inkluzivni i pravični ekonomski rast, održivi razvoj i iskorjenjivanje siromaštva i gladi.

A. Finansiranje

253. Pozivamo sve države da postave održivi razvoj kao prioritet u alokaciji sredstava u saglasnosti sa nacionalnim prioritetima i potrebama, i prepoznamo ključni značaj povećanja finansijske podrške iz svih izvora za održivi razvoj za sve zemlje, naročito zemlje u razvoju. Prepoznamo značaj međunarodnih, regionalnih i nacionalnih finansijskih mehanizama, uključujući one koji su dostupni subnacionalnim i lokalnim upravama za implementaciju programa u oblasti održivog razvoja, i pozivamo na njihovo jačanje i implementaciju. Nova partnerstva i inovativni izvori finansiranja mogu igrati ulogu u komplementiranju izvora finansiranja za održivi razvoj. Podržavamo njihovo dalje istraživanje i upotrebu, pored tradicionalnih načina implementacije.
254. Prepoznamo potrebu za znatnim pokretanjem resursa iz različitih izvora i za efektivnom upotrebom finansija u cilju pružanja snažne podrške zemljama u razvoju u njihovim naporima da promovišu održivi razvoj, uključujući kroz akcije preduzete u saglasnosti sa zaključcima Konferencije

Ujedinjenih nacija o održivom razvoju i u interesu postizanja održivih razvojnih ciljeva.

255. Saglasni smo sa uspostavljanjem međuvladinog procesa pod pokroviteljstvom Generalne skupštine, uz tehničku podršku iz sistema Ujedinjenih nacija i uz otvorene i široke konsultacije sa relevantnim međunarodnim i regionalnim finansijskim institucijama i ostalim relevantnim sudionicima. Kroz ovaj proces ocijenije se finansijske potrebe, razmotriti djelotvornost, dosljednost i sinergija postojećih instrumenata i okvira, i procijeniti dodatne inicijative, sa ciljem da se pripremi izvještaj u kom se predlažu opcije za efektivnu strategiju za finansiranje održivog razvoja kojom bi se, pak, olakšalo pokretanje resursa i njihova efektivna upotreba u postizanju ciljeva održivog razvoja.
256. Za implementaciju ovog procesa do 2014. godine biće zadužen međuvladin odbor od trideset stručnjaka/kinja koje će nominovati regionalne grupe, uz jednaku geografsku zastupljenost.
257. Zahtijevamo od Generalne skupštine da razmotri izvještaj međuvladinog odbora i da preduzme odgovarajuće mjere.

258. Prepoznamo da je ispunjenje svih obaveza u vezi sa zvaničnom razvojnom pomoći ključno, uključujući obaveze mnogih razvijenih zemalja da postignu cilj izdvajanja 0,7 procenata bruto domaćeg proizvoda za zvaničnu razvojnu pomoć zemljama u razvoju do 2015, kao i cilj izdvajanja od 0,15 do 0,20 procenata bruto domaćeg proizvoda za zvaničnu razvojnu pomoć najmanje razvijenim zemljama. Da bi ostvarile utvrđeni vremenski plan, zemlje donatori bi trebalo da preduzmu sve neophodne i odgovarajuće mjere da povećaju stopu isplate pomoći radi ispunjenja svojih sadašnjih obaveza. Apelujemo na one razvijene zemlje koje to još nisu uradile da učine dodatne konkretne korake ka postizanju cilja da izdvajaju 0,7 procenata bruto domaćeg proizvoda za zvaničnu razvojnu pomoć zemljama u razvoju, uključujući specifični cilj izdvajanja od 0,15 do 0,20 procenata bruto domaćeg proizvoda za zvaničnu razvojnu pomoć najmanje razvijenim zemljama, u saglasnosti sa sopstvenim obavezama. Da bi se nastavio napredak postignut u efikasnom korišćenju zvanične razvojne pomoći potrebno je istaći značaj vladavine demokratije, povećanja transparentnosti i odgovornosti, i usmjerenja na postizanje rezultata. Snažno podstičemo sve donatore da što prije

uspostave klizne indikativne rasporede koji ilustruju na koji način namjeravaju da postignu svoje ciljeve, u saglasnosti sa sopstvenom procedurom alociranja sredstava iz budžeta. Naglašavamo da je važno mobilisati veću domaću podršku u razvijenim zemljama kako bi ispunile svoje obaveze, pored ostalog kroz podizanje svijesti, objavljivanje podataka o uticaju pružene pomoći i pokazivanje opipljivih rezultata.

259. Pozdravljamo povećane napore za poboljšanje zvanične razvojne pomoći i povećanje njenog razvojnog uticaja. Takođe prepoznamo neophodnost unapređenja razvojne efektivnosti, proširenja primjene programskih pristupa, korišćenja državnih sistema za aktivnosti kojima upravlja javni sektor, smanjenja troškova transakcija i poboljšanja međusobne odgovornosti i transparentnosti i u tom smislu pozivamo sve donatore da obezbijede pomoć u najvećoj mogućoj mjeri. Nadalje ćemo poboljšati efektivnost razvoja i učiniti ga predvidivijim kroz regularno i pravovremeno informisanje zemalja u razvoju o planiranoj srednjeročnoj pomoći. Prepoznamo značaj napora zemalja u razvoju da ojačaju rukovođenje sopstvenim razvojem,

svoje nacionalne institucije, sisteme i kapacitete da obezbijede najbolje rezultate efektivnog razvoja kroz uključenje parlamenata i građana/ki u oblikovanje odgovarajućih politika i kroz produblјivanje saradnje sa organizacijama civilnog društva. Takođe bi trebalo da imamo u vidu da ne postoje univerzalne formule koje bi garantovale efektivan razvoj. Specifični položaj svake zemlje mora biti u potpunosti razmotren.

260. Primjećujemo da se arhitektura pomoći značajno promijenila tokom tekuće decenije. Novi donatori i novi mehanizmi partnerstva, koji koriste nove načine saradnje, doprinijeli su povećanju protoka resursa. Dalje, uzajamno dejstvo razvojne pomoći sa privatnim ulaganjima, trgovinom i novim akterima obezbjeđuje nove mogućnosti da se pomoć ujednači sa prilivima iz privatnih izvora. Iznova izražavamo našu podršku za „saradnju Jug-Jug“, kao i za trostranu saradnju, koje obezbjeđuju prijeko potrebne dodatne resurse za implementaciju razvojnih programa. Prepoznavamo značaj, istorijske karakteristike i specifičnosti „saradnje Jug-Jug“ i naglašavamo da bi na „saradnju Jug-Jug“ trebalo gledati kao na izraz solidarnosti i saradnje između zemalja, zasnovanih

na zajedničkim iskustvima i ciljevima. Obje forme saradnje podržavaju razvojnu agendu koja se bavi specifičnim potrebama i očekivanjima zemalja u razvoju. Takođe prepoznavamo da je „saradnja Jug-Jug“ komplementarna „saradnji Sjever-Jug“ i da nije zamjena za nju. Prepoznavamo ulogu koju srednjerazvijene zemlje imaju kao pružaoci i primaoci usluga u okviru razvojne saradnje.

261. Pozivamo međunarodne finansijske institucije da u okviru svojih mandata nastave da obezbjeđuju finansijska sredstva, uključujući kroz specifične mehanizme za promociju održivog razvoja i iskorjenjivanje siromaštva u zemljama u razvoju.
262. Prepoznavamo da su veća dosljednost i saradnja među različitim finansijskim mehanizmima i inicijativama u vezi sa održivim razvojem od ključne važnosti. Napominjemo da je veoma značajno obezbijediti zemljama u razvoju stabilan i predvidiv pristup adekvatnom finansiranju iz svih izvora za promociju održivog razvoja.

263. Prepoznajemo da sadašnji ozbiljni globalni finansijski i ekonomski izazovi nose sa sobom mogućnost da ponište godine napornog rada i napretka učinjenih u vezi sa dugovima zemalja u razvoju. Dalje, prepoznajemo potrebu da se pomogne zemljama u razvoju da obezbijede dugoročnu održivost dugovanja kroz usaglašene politike usmjerene na podsticanje finansiranja, olakšavanja otplate i restrukturiranja dugovanja, prema okolnostima.

264. Naglašavamo potrebu za odgovarajućim finansiranjem operativnih aktivnosti razvojnog sistema Ujedinjenih nacija, kao i potrebu da se finansiranje učini predvidivijim, djelotvornijim i efikasnijim, kao dio širih napora da se pokrenu nova, dodatna i predvidiva sredstva za postizanje ciljeva koji su postavljeni u ovom zaključnom dokumentu.

265. Prepoznajemo značajna dostignuća Globalnog ekološkog fonda u posljednjih dvadeset godina u finansiranju projekata iz oblasti životne sredine i pozdravljamo važan proces reformi koji je Fond sproveo tokom prethodnih godina, i pozivamo

na njegovo dalje unapređenje i podržavamo Fond da preduzme dodatne korake, u okviru svog mandata, da učini pristupačnijim resurse potrebne državama za nacionalnu implementaciju njihovih međunarodnih obaveza u oblasti životne sredine. Podržavamo dalje pojednostavljenje procedura i pomoć zemljama u razvoju, naročito pomoć najmanje razvijenim državama, Africi i malim ostrvskim državama u razvoju u ostvarenju pristupa sredstvima iz Fonda, i unapređenu koordinaciju sa ostalim instrumentima i programima fokusiranim na ekološki održivi razvoj.

266. Naglašavamo da je borba protiv korupcije i nelegalnih finansijskih tokova na nacionalnom i međunarodnom nivou prioritet, i da je korupcija ozbiljna prepreka za efektivno pokretanje i raspoređivanje sredstava, kao i da odvraća sredstva od aktivnosti koje su od vitalnog značaja za iskorjenjivanje siromaštva, borbu protiv gladi i održivi razvoj. Riješeni smo da preduzmemo hitne i odlučne korake u nastavku borbe protiv korupcije u svim oblicima, što zahtijeva jake institucije na svim nivoima, i apelujemo na sve države koje to još uvijek nisu uradile da razmotre ratifikaciju ili pristup

Konvenciji Ujedinjenih nacija protiv korupcije,⁶¹ i da započnu sa njenom implementacijom.

267. Smatramo da inovativni finansijski mehanizmi mogu dati pozitivan doprinos u pomoći zemljama u razvoju da pokrenu dodatna finansijska sredstva za razvoj na dobrovoljnoj bazi. Takva vrsta finansiranja treba da dopunjuje a ne da zamjenjuje tradicionalne izvore finansiranja. Prepoznajući značajan napredak u nalaženju inovativnih izvora finansiranja za razvoj, pozivamo na pojačanje sadašnjih inicijativa tamo gdje je to prikladno.

268. Prepoznajemo da je dinamičan, inkluzivan, operativan i društveno i ekološki odgovoran privatni sektor vrijedan instrument koji može pružiti ključni doprinos ekonomskom rastu i smanjenju siromaštva i promociji održivog razvoja. Da bismo podstakli razvoj privatnog sektora, nastavićemo da sprovodimo odgovarajuće nacionalne politike i regulatorne okvire na način koji je saglasan sa nacionalnim zakonodavstvom, sa ciljem da se ohrabre javne i privatne inicijative, uključujući na lokalnom nivou,

da se podstakne dinamičan i operativan privatni sektor, i da se olakšaju preduzetništvo i inovacije, naročito među ženama, siromašnima i ranjivim grupama. Radićemo na tome da se poboljšaju rast i raspodjela dohodaka, između ostalog kroz povećanje produktivnosti, osnaživanje žena, zaštitu prava radnika i opozivanje. Prepoznajemo da će se odgovarajuća uloga vlade u vezi sa promocijom i regulisanjem privatnog sektora razlikovati od zemlje do zemlje u zavisnosti od nacionalnih okolnosti.

61 Ibid., vol. 2349, No. 42146.

B. Tehnologija

269. Naglašavamo značaj prenosa tehnologije zemljama u razvoju i podsjećamo na odredbe o prenosu tehnologije, finansijama, pristupu informacijama i pravima na intelektualnu svojinu koje su dogovorene u Planu implementacije iz Johanesburga, naročito poziv iz ovog plana na promociju, olakšavanje i finansiranje, prema okolnostima; značaj pristupa ekološki bezbjednim tehnologijama i odgovarajućim znanjima i njihovom razvoju, prenosu i širenju, naročito u zemljama u razvoju, pod povoljnim uslovima, uključujući pod koncesionalnim i povlašćenim uslovima, prema uzajamnom dogovoru. Takođe bilježimo dalju evoluciju razgovora i sporazuma po ovim pitanjima od usvajanja Plana implementacije.

270. Naglašavamo značaj pristupa svih zemalja ekološki bezbjednim tehnologijama, novim znanjima, vještinama i stručnosti. Dalje naglašavamo značaj saradnje u tehnološkim inovacijama, istraživanjima i razvoju. Saglasni smo da na odgovarajućim forumima istražimo načine za poboljšanje pristupa ekološki bezbjednim tehnologijama u zemljama u razvoju.

271. Podvlačimo potrebu stvaranja podsticajnih okruženja za razvoj, adaptaciju, širenje i prenošenje ekološki bezbjednih tehnologija. U tom kontekstu bilježimo ulogu direktnih stranih ulaganja, međunarodne trgovine i međunarodne saradnje u prenosu ekološki bezbjednih tehnologija. Angažujemo se, u sopstvenim zemljama kao i kroz međunarodnu saradnju, u promociji ulaganja u nauku, inovacije i tehnologije za održivi razvoj.

272. Prepoznajemo značaj ojačavanja nacionalnih naučnih i tehnoloških kapaciteta za održivi razvoj. To može pomoći zemljama, naročito zemljama u razvoju, da razviju svoja sopstvena inovativna rješenja, naučna istraživanja i nove, ekološki bezbjedne tehnologije, uz podršku međunarodne zajednice. U tom cilju, podržavamo izgradnju naučnih i tehnoloških kapaciteta, gdje su i žene i muškarci davaoci i primaoci u procesu, uključujući kroz saradnju između istraživačkih institucija, univerziteta, privatnog sektora, vlada, nevladinih organizacija i naučnika.

273. Zahtijevamo od relevantnih agencija Ujedinjenih nacija da pronađu opcije za stvaranje mehanizma koji bi olakšao razvoj, prenos i širenje čistih i ekološki bezbjednih tehnologija kroz, *inter alia*, procjenu tehnoloških potreba zemalja u razvoju, procjenu opcija za rješavanje tih potreba i mogućnosti za razvoj kapaciteta. Tražimo od Generalnog sekretara da na osnovu tih opcija i uzimajući u obzir postojeće modele, pripremi preporuke koje se tiču takvog mehanizma i predstavi ih Generalnoj skupštini na njenom šezdeset sedmom zasjedanju.
274. Prepoznamo značaj podataka prikupljenih uz pomoć svemirske tehnologije, *in-situ* monitoringa i pouzdanih geo-prostornih informacija za kreiranje politika, programa i projektnih aktivnosti u oblasti održivog razvoja. U tom kontekstu bilježimo značaj globalnog mapiranja i prepoznamo napore usmjerene ka razvoju globalnih sistema za praćenje životne sredine, uključujući rad mreže „Pogled ka Zemlji“ i Sistema za globalno posmatranje Zemlje. Prepoznamo potrebu da se podrže zemlje u razvoju u svojim naporima da prikupe podatke o stanju životne sredine.
275. Prepoznamo značaj jačanja međunarodnih, regionalnih i nacionalnih kapaciteta za istraživanja i procjenu tehnologije, posebno imajući u vidu brzi razvoj i moguću primjenu novih tehnologija koji mogu imati i neplanirane negativne posljedice, naročito na biološku raznovrsnost i zdravlje, ili druge nepredviđene posljedice.
276. Prepoznamo potrebu da se olakša informisano donošenje odluka o politikama koje se tiču održivog razvoja, i u tom smislu potrebu da se ojača uzajamna povezanost nauke i politike.

C. Izgradnja kapaciteta

277. Naglašavamo potrebu za pojačanom izgradnjom kapaciteta za održivi razvoj i u tom smislu pozivamo na jačanje tehničke i naučne saradnje, uključujući saradnju Sjever-Jug, Jug-Jug i trostranu saradnju. Ponovo napominjemo značaj razvoja ljudskih resursa, kroz obuke, razmjenu iskustava i ekspertiza, prenos znanja i tehničku pomoć za izgradnju kapaciteta, koja uključuje jačanje kapaciteta institucija, između ostalog, njihovih kapaciteta za planiranje, upravljanje i posmatranje.

278. Pozivamo na trajnu i fokusiranu implementaciju Strateškog plana iz Balijsa za tehničku podršku i izgradnju kapaciteta koji je usvojio Program Ujedinjenih nacija za životnu sredinu.⁶²

279. Podstičemo učešće i zastupljenost muškaraca i žena koji se bave naukom i istraživanjima iz zemalja u razvoju i razvijenih zemalja u procesima koji se odnose na globalnu procjenu i praćenje stanja životne sredine i održivog razvoja, sa ciljem da se unaprijede nacionalni kapaciteti i kvalitet procesa istraživanja čiji je cilj donošenje politika i odluka.

280. Pozivamo sve relevantne agencije iz sistema Ujedinjenih nacija i ostalih relevantnih međunarodnih organizacija da podrže zemlje u razvoju, a naročito najmanje razvijene zemlje, u izgradnji kapaciteta usmjerenih na razvoj ekonomije koja je inkluzivna i bazirana na efikasnoj upotrebi resursa, uključujući kroz:

- (a) razmjenu održivih praksi u različitim ekonomskim sektorima;
- (b) unapređenje znanja i kapaciteta za integrisanje smanjenja rizika od katastrofa i rezilijentnosti u razvojne planove;
- (c) podršku saradnji Sjever-Sjever, Jug-Jug i trostranoj saradnji radi prelaska na ekonomiju baziranu na efikasnom korišćenju resursa;
- (d) promociju javno-privatnih partnerstava.

62 UNEP/GC.23/6/Add.1 and Corr.1, dodatak.

D. Trgovina

281. Iznova potvrđujemo da je međunarodna trgovina motor razvoja i trajnog ekonomskog rasta, i takođe iznova potvrđujemo moguću presudnu ulogu univerzalnog, baziranog na pravilima, otvorenog, nediskriminišućeg, pravičnog i multilateralnog trgovinskog sistema kao i smislene liberalizacije trgovine u stimulanju ekonomskog rasta i razvoja širom svijeta, što bi bilo od koristi svim zemljama u svim fazama razvoja, u toku njihovog napredovanja ka održivom razvoju. U tom kontekstu, ostajemo fokusirani na postizanje napretka u rješavanju niza važnih pitanja kao što su, *inter alia*, subvencije koje remete trgovinu i trgovina ekološkim dobrima i uslugama.
282. Apelujemo na članove Svjetske trgovinske organizacije da udvostruče svoje napore kako bi se postigao ambiciozan, izbalansiran, razvojno orijentisan zaključak u vezi sa Planom za razvoj iz Dohe, poštujući pri tom principe transparentnosti, inkluzivnosti i sporazumnog odlučivanja, sa ciljem da se ojača multilateralni sistem trgovine. Da bi efektivno učestvovala u radnom programu Svjetske

trgovinske organizacije i u potpunosti realizovale trgovinske mogućnosti, zemljama u razvoju biće potrebna pomoć i unapređena saradnja svih relevantnih aktera.

E. Registar obaveza

283. Pozdravljamo obaveze u vezi sa implementacijom konkretnih politika, planova, programa, projekata i akcija za promociju održivog razvoja i iskorjenjivanja siromaštva koje su svi sudionici i njihove mreže dobrovoljno preuzeli na Konferenciji Ujedinjenih nacija o održivom razvoju i tokom 2012. godine. Pozivamo Generalnog sekretara da prikupi ove obaveze i da ih, zajedno sa ostalim registrima obaveza, učini dostupnim u obliku registra postavljenog na internetu. Registar bi trebalo da učini informacije o preuzetim obavezama potpuno transparentnim i dostupnim javnosti, i trebalo bi da bude redovno dopunjavan i obnavljan.

CIP - Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-502-15-7
COBISS.CG-ID 21948688

EXPEDITIO je nevladina organizacija čija je misija podsticanje održivog prostornog razvoja u Crnoj Gori i regionu Jugoistočne Evrope kroz djelovanje u oblasti održive arhitekture, kulturnog nasljeđa, planiranja prostora, kao i kroz aktivnosti koje doprinose ukupnom razvoju civilnog društva. EXPEDITIO je osnovan 1997. godine. Sjedište organizacije nalazi se u Kotoru. Više informacija: www.expeditio.org

ISBN 978-9940-502-15-7

9 789940 502157 >